הגדה
של
פסח

פרדס יהודה

על
הגדה של פסח

יהודה זבולון הלוי
בלאאמו"ר הרה"ח ר' אליעזר
קליטניק

מהדורה מתוקנת
ברוקלין תש"פ

יהודה זבולון הלוי קליטניק

ע"י יהודה זבולון הלוי קליטניק פסח תש"פ pardesyehuda1@gmail.com "עולם הספרים"

מחבר ספרי
שמח זבולון עה"ת וסוגיות עם שיח יצחק מזקני לצ"ל
משלוח מנות – עיונים ומנהג שושבינין בק"ק סטאלין קארלין
מעשה נסים ספר עתיק עם עיונים בענין מעשה נסים
חיים של ברכה ושלום
ולזבולון אמר – ענין משנכנס אדר מרבין בשמחה
עטרת שלום ביאור על הזמר – קה אכסוף
שדה יוסף תולדות הרה"ק ר' משה מסטאלין
תפארת מאטטערסדארף – על חנוכה
ספר פרדס יהודה גליונות שנת תשס"ט תש"ע
וזו שמחתי חידושים הנלע"ד בענינים שונים
הגדה של פסח פרדס יהודה

כל הזכויות שמורות
@
הוצאת עולם הספרים

4403 16 Ave

Brooklyn NY 11204

718 438 8414

דרשה פאר שבת הגדול
פארוואס הייסט דאס שבת הגדול?

שטייט אין טור (או"ח סי' ת"ל) **שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול והטעם לפי שנעשה בו נס גדול.** דאס צו פארשטיין קען מען מסביר זיין אז די גמ' (יומא דף פו ע"א) **שרייבט גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנא' שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹקֶיךָ** (הושע יד ב) זאגן חז"ל אז מען דארף תשובה טאן **עשרת ימי תשובה** פון ר"ה ביז יו"כ, יעצט די תשובה פון עשרת ימי תשובה זענען תשובה מיראה, און אזוי ווי תשרי איז ר"ה לבריאת העולם און איז א צייט פון תשובה, איז דאך ניסן ר"ה למלכים און אויך א צייט פון עשרת ימי תשובה, אבער די תשובה איז מאהבה וואס איז אסאך העכער פון תשובה מיראה, קומט אויס אז די אידן האבן תשובה געטאן אין מצרים פון ר"ח ניסן, תשובה מאהבה, און דעם צענטע טאג איז געווען: בֶּעָשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבֹת שֶׂה לַבָּיִת, ממילא דארפן אידן זיין גרייט ר"ח ניסן מיט עשרת ימי תשובה, און דער צענטער טאג איז דאך געווען שבת. און מען זעהט אין די תורה אז יום הכיפורים ווערט אנגערופן שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: (ויקרא טז לא), און יו"כ קומט דאך נאך צען טעג פון תשובה מיראה, ממילא דער שבת וואס קומט נאך צען טעג פון תשובה מאהבה דארף זיין גרעסער פון שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן פון יו"כ, דעריבער הייסט דאס שבת הגדול, ווייל עס איז גרעסער פון יו"כ וועגן די תשובה מאהבה. **זאל דער אויבערשטער אונז העלפן און אנעמען אונזער תשובה ויבנה בית המקדש השלישי ושם נאכל מן הזבחים ומן הפסחים שוין דעם יאר אמן!**

עניני ליל הסדר

ליל התקדש חג איז היינט אויך, און פאר יעדן איד

איין יאר איז אריינגעקומען דער הייליגן ישמח ישראל מאלכסנדר זצוק"ל צום סדר און זיין פנים האט געברענט און געזאגט וז"ל **"ליל התקדש חג, אין דער נאכט קען זיך יעדער איינער הייליגן,** אפילו דער וואס געפינט זיך אין מ"ט שערי טומאה קען אנקומען צו גאר הויכע מדריגות, **און דער וואס גלויבט נישט אין דעם, ער איז טאקע דער רשע פון די הגדה"** עכ"ל. (אמרות טהורות אלכסנדר)

ליל שמורים איז נישטא די חשש פון זוגות

לֵיל שִׁמֻּרִים הוּא לַה' לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הוּא הַלַּיְלָה הַזֶּה לַה' שִׁמֻּרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: (שמות יב מב) שטייט דא א מורא'דיגן הבטחה פון אויבערשטן, אז יענע זעלבע נאכט פון פסח, וועט שטענדיג זיין א היטונג פאר כלל ישראל לְדֹרֹתָם: ביז משיח וועט קומען. און מען לערנט ארויס אין די גמ' (פסחים דף ק"ט ע"ב) וואס עס שטייט אין די ברייתא אז מען זאל נישט טרינקען צוויי אדער פיר כוסות ווייל עז איז זוגות, און זוגות איז א סכנה, פונדעסטוועגן אין דעם לֵיל שִׁמֻּרִים איז נישטא קיין מורה פון סכנה, און מען טרינקט פיר כוסות. זאגט דער בית הלוי פון בריסק אויפן פסוק לֵיל שִׁמֻּרִים, דעריבער ביי די פערטע כוס ווייזט מען אז מיר זענען געהיטן פון זוגות און וועגן דעם עפענט מען דיר טיר, ווייזן עס איז נישטא קיין מורא. (המו"ל)

ליל פסח קען זיין א שמירה אויף א גאנץ יאר

לֵיל שִׁמֻּרִים הוּא לַה': אלע ווייסן אז די נאכט פון פסח איז א שמירה, אין הייליגן ספר באר מים חיים שטייט אז אין דעם נאכט ווערן בטל אלע דינין און גבורות, ממילא איז פארשטענדלאך וואס עס שטייט אין ספרים אז מען קען פויעלן ישועות אין די נאכט פון פסח, כידוע די ווארט פון הייליגן **תפארת שלמה: וכאן הבן שואל,** דא קען מען בעטן פאר קינדער, און אין ספר בית אהרן קארלין שטייט: "הבן" מיינט אז "כלל ישראל" בכלל קענען בעטן און ווערן געענטפערט ווערן, עכ"פ די נאכט פון פסח איז גאר גרויס און דעריבער פאדערט זיך א גרויסע הכנה. זאגט דער **תפארת שלמה** אז לֵיל שִׁמֻּרִים, שטייט א לשון רבים, און נישט לֵיל שִׁמּוּר? ווייל די נאכט פון פסח האט די כח צו געבן א שמירה פארן מענטש אויף א גאנץ יאר, און דאס מיינט שִׁמֻּרִים, אסאך שמירות, אויף אסאך נעכט. (שמח זבולון תש"פ)

די מצה בעט זיך ביים איד: עס מיר

לֶחֶם עֹנִי: לֶחֶם שֶׁעוֹנִין עָלָיו דְּבָרִים הַרְבֵּה. (פסחים דף לו:) זאגט דער הייליגער חת"ם סופר פשט: לֶחֶם שֶׁעוֹנִין עָלָיו: אז די מצה בעט זיך ביים איד ער זאל איר עסן. שרייבט דער הייליגער **גאלאנטער רב** הגה"צ ר' **יהושע בוקסבוים** זצ"ל אין זיין ספר **אור פני יהושע,** אז וויבאלד דער פשט פון הייליגן **חת"ם סופר,** שטייט נישט אין ש"ס און פוסקים, מוז דאך זיין אז דער **חת"ם סופר** האט דאס אליין געהערט ווי די מצה בעט זיך ביי אים אז מען זאל אים עסן. (המו"ל)

ארויס זאגן די סימנים

קַדֵּשׁ וּרְחַץ: שטייט אין ספר יסוד ושורש העבודה אז מען זאל ארויס זאגן די סימנים מיטן מויל און אויך זאגן הריני מוכן ומזומן לקיים מצות בוראי פאר יעדן סימן. און שרייבט אז דאס ברענגט א גרויסע נחת רוח פארן אויבערשטן ווען מען זאגט ארויס מיטן מויל יעדן סימן, און נישט נאר די ערשטע סימנים זאל מען זאגן נאר אויך די לעצטע סימן פון נרצה, זאל מען זאגן מיט א געוואלדיגע שמחה, אז דער אויבערשטער האט זיכער באוויליגט אונזערע מעשים עיי"ש. די הייליגע צדיקים האבן ארויס געזאגט די סימנים און מרמז געווען אין זיי העכערע בחינות: קַדֵּשׁ, מען דארף זיך הייליגן, וּרְחַץ, מען דארף זיך ארום וואשן פון די עבירות וכדו'. (המו"ל)

קַדֵּשׁ: איז דער טייטש: ווען די טאטע קומט אהיים פון שול מאכט ער שנעל קידוש כדי די קליינע קינדער זאלן נישט איינשלאפן. דאס נעמט זיך פון שו"ע (או"ח סי' תע"ב א') **"מצוה למהר ולאכול בשביל התינוקת שלא ישנו."** די מקור פון דעם איז א גמ' (פסחים דף ק"ט.) **תניא רבי אליעזר אומר חוטפין מצות בלילי פסחים בשביל התינוקת שלא ישנו.** און רש"י ברענגט ואית דמפרש חוטפין מצה. **"אוֹכְלִין מַהֵר"** וזה הלשון עיקר. זעט מען אז דער ענין פון עסן שנעל איז כדי די קינדער זאלן נישט איינשלאפן. (המו"ל)

פארוואס טוט מען אן א קיטל

די טעם איז ווייל די נאכט איז מען א בחינה פון כהן גדול ווען ער איז אריין געגאנגען לפני ולפנים און ער האט אנגעטאן ווייסע בגדים דעריבער גייט מען א ווייסע קיטל. (לפי המהר"ל) אגב וואלט מען געקענט צושטעלן: אין ספר **בית ישראל השלם** (למוה"ז אדמו"ר ממאטערסדארף פ' צו דף ל"ב) שטייט אז ער האט געהערט פון **א איד פון מאטערסדארף וואס איז געפארן צום הייליגער בעלזא רב** דער מהרי"ד זצוק"ל. און דער **בעלזא רב** האט געפרעגט דער

איד צו דאס איז אמת אז אין מאטטערסדארף פירט מען זיך אז ביי א ברית טוהען זיך אן דער בעל ברית און דער מוהל און דער סנדק א קיטל? ענטפערט ער: יא! פרעגט אים דער בעלזא רב צו ער ווייסט דער טעם? זאגט ער ניין! האט דער בעלזא רב אים געזאגט: די דריי זענען מקריב א קרבן און אזוי ווי משה רבינו האט מקריב געווען שבעת ימי המילואים בבגדי לבן, אזוי אויך גייען די דריי א קיטל, ווייל זיי זענען אין די בחינה פון מקריבי קרבן עכ"ד, דאס איז אפשר אויך דער ענין פון ליל הסדר. וואס עס איז זכר לקרבן פסח און חגיגה, וואס דאס איז א עבודה, און יעדן איד איז אין די בחינה פון מקריבי קרבן, דעריבער טוט מען אן א קיטל –בגדי לבן– בליל הסדר. (שמח זבולון)

דער טעם פון נוסח הקידוש "מִכָּל עָם" און נישט "מִכָּל הָעַמִּים"

אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עָם וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לָשׁוֹן, וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. דארף מען פארשטיין פארוואס אין דער נוסח פון קידוש אין יו"ט זאגט מען אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ "מִכָּל עָם" א לשון יחיד, און ביי אלע תפילות און ברכות זאגט מען: אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ "מִכָּל הָעַמִּים", א לשון **רבים**? נאר די פריערדיגע מפרשים שרייבן אז עס איז דא א חילוק צווישן די ישועות וואס דער אויבערשטער מאכט פאר כלל ישראל **עם קרובו** און ישועות פאר די פעלקער: ביי כלל ישראל איז די ישועות שלא כדרך הטבע און נסים גלויים, אבער פאר די אומות העולם, אפילו זיי זענען גרויסע ישועות למשל ביי א מלחמה, וועט דאס נאר אויסזעהן אז בדרך הטבע האט די אומה באקומען כח און מנצח געווען, און די זעלבע ביי אלע ישועות, איז דאס בדרך הטבע. און מיט דעם קען מען פארשטיין די ויכוח פון בָּלָק און בִּלְעָם וואס בָּלָק האט געזאגט (במדבר כב ה) הִנֵּה עַם יָצָא מִמִּצְרַיִם, און בִּלְעָם ענטפערט אים: (שם כג כב) קֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרָיִם! נאר בָּלָק האט געזאגט אז די אידן זענען נישט אנדערש פון די אומות העולם, ווייל הִנֵּה עַם יָצָא מִמִּצְרַיִם, זיי זענען ארויס פון מצרים בדרך הטבע, ווייל זיי זענען געווען א שטארקע פאלק, און עס איז נישט געווען קיין נסים, האט אים בִּלְעָם געענטפערט: קֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרָיִם, דער אויבערשטער האט זיי יא ארויס גענומען פון מצרים, כְּתוֹעֲפֹת רְאֵם לוֹ, עס איז געווען זייער אסאך נסים דעמאלטס, ממילא איז כלל ישראל **עם קרובו**, און וועסט גארנישט קענען טאן שלעכטס צו זיי. דאס מיינט אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל "עָם", אפילו פון די פאלק וואס האט געהאט גרויסע ישועות פון אויבערשטן, איז דאס אלעס נאר בדרך הטבע, אבער אונז האט דער אויבערשטער אויס געקליבן אלץ **עם קרובו** און פאר אונז זענען די ישועות מיט נסים גלויים, און שלא כדרך הטבע, און טאקע ביי יציאת מצרים האט מען דאס געזען די ערשטע מאל. נאר וויבאלד מען זאגט דער נוסח ביי פסח וואס איז די **ראש המועדות**, זאגט מען דעם זעלבן נוסח ביי יעדן קידוש פון יו"ט. (הגדה ליל שמורים עם תוספות בנימין אב"ד זאלשין תרנ"ט)

ד' כוסות מיט גלערנע בעכער'ס

אין ספר **עשר צחצחות** (מערכת ט אות נח) ברענגט ער אז דער הייליגער דברי חיים מצאנז זיע"א האט געטרונקען די ד' כוס אין די נעכט פון פסח מיט א בעכער פון גלאז און נישט פון זילבער. עס איז אינטערעסאנט אז אין ספר **ארחות רבינו** שטייט אז די הייליגער סטייפלער גאון, דער בעל קהלות יעקב, האט זיך אויך געפירט צו טרינקען די ד' כוסות מיט גלאז בעכער, און עס שטייט אז מען ווייסט נישט די טעם! נאר לענ"ד עס איז ידוע אז די סטייפלער גאון איז געווען א הורנסטייפול חסיד, וואס הרה"ק ר' מרדכי דוב פון הורניסטייפול זיע"א איז געווען א איידעם ביים הייליגן **צאנזער** רב, און יתכן האט דער סטייפלער דאס געזען ביי זיין רבין. אבער באמת די וועלט זאגט בשם די **חכם צבי**, אז ער האט אויך געטרונקען ד' כוסות מיט גלאז בעכער, און ער האט האט געזאגט א טעם אז מען זאל זען די וויין, ווייל עס שטייט אין (משלי כג לא) אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם, זעהט מען אז וויין דארף מען זען! (שמח זבולון תש"פ)

פירושים על ההגדה

הָא לַחְמָא עַנְיָא דִי אֲכָלוּ אַבְהָתָנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם. כָּל דִכְפִין יֵיתֵי וְיֵיכֹל, כָּל דִצְרִיךְ יֵיתֵי וְיִפְסַח. הָשַׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. הָשַׁתָּא עַבְדֵי, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוֹרִין

זאגן די הגדה מיט א קאך און א ברען

הָא לַחְמָא עַנְיָא: מען דארף זאגן די הגדה כאילו הוא עצמו יצא ממצרים, און מרגיש זיין ביי זיך דעם ענין פון ארויסגיין פון מצרים, אבער נאר ווען מען לעבט מיט אין די הגדה און מען זאגט דאס מיט א געשמאק. און עס איז פאסיג וואס דער הייליגער אמרי חיים מוויזניץ זיע"א שרייבט אין פרשת צו: והא"ש ע"ל המזב"ח איז בגימט' סד"ר לחמא עני"א 474, אז די הייליגע סדר נאכט פון פסח, תּוּקַד בּוֹ, זאל אין אים ברענען, מיט א קאך, לֹא תִכְבֶּה, און דאס זאל נישט פארלעשן, וּבִעֵר עָלֶי' עֵצִי"ם, – עֵצִי"ם איז בגימ' לַחְמָא עַנְיָא 210– ע"כ. לויט די הייליגע רייד קען מען זאגן: די **לחמא עניא** פון פסח ביינאכט גיט דער מענטש האלץ ארייןלייגן אין זיין פייער אז ער זאל ברענען אין עבודת ה' א גאנץ יאר, און יעדן איד האט דאך דעם פייער אינעווייניג, און מיט די האלץ וועט ער פלאקערן. (שמח זבולון)

ענין פון ה"א לחמא עניא איז תורה שבע"פ

הָ"א לַחְמָא עַנְיָא: שטייט אין מדרש, לחם זו תורה, דכתיב לְכוּ לַחֲמוּ בְלַחֲמִי וּשְׁתוּ בְּיַיִן מָסָכְתִּי. (משלי ט ה) קען מען מרמז זיין אז די עיקר נסים פון סיפור יציאת מצרים טרעפט מען אין **תורה שבעל פה**, און ה"א איז גימט' 6, וואס איז מרומז אויף **ששה סדרי משנה** וואס דאס איז **תושבע"פ**, דעריבער הויבט אן די בעל הגדה מיט ה"א, און דאס קען זיין פשט הָ"א לַחְמָא, וואס איז די **תושבע"פ**, **עַנְיָא, שֶׁעוֹנִין עָלָיו דְּבָרִים הַרְבֵּה** (פסחים דף לו:), דארף מען ענטפערן און ארום רעדן די **סיפור יציאת מצרים** מיט דברי חז"ל, ממילא איז דא אסאך וואס צו דערציילן, און מען קען מקיים זיין וְכָל הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, און טאן אזוי ווי די הייליגע תנאים האבן געטאן. (שמח זבולון)

ענין פון לחמא עניא

דער ענין פון עסן מצה די נאכט פון פסח איז דורך די מצה טוט מען פארעכטן וואס מען איז געווען מגושם א גאנץ יאר און מצה איז א **מיכלא דאסוותא**, א עסן וואס איז א רפואה פאר די נפש. און עס שטייט הא לחמא עניא, **שֶׁעוֹנִין עָלָיו דְּבָרִים הַרְבֵּה** (פסחים דף לו:), און אזוי אויך שטייט אין פרקי אבות כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, און די דברים הרבה מיינט אז מען איז מתקן וואס מען האט פוגם געווען א גאנץ יאר. אויך איז די מצה פון פסח מבטל די **תאוות האכילה** פון קומענדיגן יאר. (ישמח ישראל)

גדולה צדקה

הָא לַחְמָא עַנְיָא, כָּל דִכְפִין, שָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוֹרִין: שטייט אין רבינו בחיי אז איינע פון די סיבות וואס כלל ישראל זענען געגאנגען קיין מצרים און דארטן ארבעטן, איז ווייל זיי האבן נישט מחזק געווען ארימעלייט מיט צדקה, און עס איז דא א מדרש אכביר וואס שרייבט, אז ווען די אידן זענען ארויס פון מצרים האבן זיי כורת ברית געווען צווישן זיך צו טאן חסד איינער מיט'ן אנדערן. ווייל זיי האבן מרגיש געווען אז צוליב דעם נישט טאן חסד זענען זיי געווען משועבד צו מצרים. זאגט די חיד"א אז דאס איז פשט: הָא לַחְמָא עַנְיָא דִי אֲכָלוּ: פארוואס האט מען געגעסן לחם עוני אין מצרים, דאס איז געווען א עונש פארוואס מען האט נישט געגעבן לחם צו די עניים. דעריבער דאס צו מתקן זיין איז: כָּל דִכְפִין יֵיתֵי וְיֵיכֹל: טאן חסד איינער מיטן אנדערען, און עס שטייט גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה. וועט שוין זיין: לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל מיט די גאולה שלימה בב"א. (שמחת הרגל להחיד"א)

פארוואס זאגט מען בלשון ארמי

הָא לַחְמָא עַנְיָא: שרייבט דער שבלי הלקט –א ראשון– פארוואס זאגט מען הָא לַחְמָא עַנְיָא בלשון ארמי? כדי די מזיקין זאלן נישט פארשטיין און מקלקל זיין די סעודה. לכאורה איז שווער אויף דעם ווייל די נאכט איז ליל שמורים איז דאך דא א שמירה אויך פון מזיקין? נאר עס איז א ליל שמורים זיי קענען נישט אנקומען אליין, אבער ווען מען רופט כָּל דִכְפִין יֵיתֵי וְיֵיכֹל און מען לאדענט יעדן! דעמאלטס עפענט זיך די טיר אז די מזיקין זאלן קענען אריינקומען, וועגן דעם זאגט מען בלשון ארמי, כדי די מזיקין זאלן נישט פארשטיין אז מען לאדענט איין מענטשן וועלן זיי דעמאלטס נישט קומען. (ר' ראובן מלמד, תפלת חנה)

נאך א טעם פארוואס זאגט מען בלשון ארמי

נאר עס שטייט אין רמב"ם (הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ג) וז"ל **"וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות" עד שישיב להם ויאמר להם כך וכך אירע כך וכך היה וכיצד משנה מחלק להם קליות ואגוזים ועוקרים השולחן מלפניהם קודם שיאכלו וחוטפין מצה זה מיד זה וכיוצא בדברים אלו** עכ"ל. זעהט מען אז דעם ענין איז צו מאכן וואס מער שינויים פון א גאנץ יאר כדי די קינדער זאלן וואונדערן און פרעגן מה נשתנה, ממילא דאס אליין וואס מען פאנגט אן די הגדה מיט לשון ארמי, וועט אויך מעורר זיין די קינדער צו פרעגן. מען קען גיין א טרעפל ווייטער, ווייל אין בבל האט מען געקענט לשון ארמי האבן חז"ל געהאט א כוונה אז מען זאל זאגן הא לחמא בלשון ארמי, און וואס זאגט מען כל דכפין ייתי וייכל, און דער קינד וועט זיך וואונדערן פארוואס אלע נעכט פון אגאנץ יאר רופט מען נישט אויס כל דכפין, וועט דער שינוי ברענגען ער זאל פרעגן מה נשתנה. (הגדה לחם הפנים הר' יוסף דוד משאלוניקי תצ"ט)

פארוואס פאנגט מען אן מיט הא לחמא עניא

הָא לַחְמָא עַנְיָא: די ווערטער זענען בגימט' **ירא"ה** 216, צו מרמז זיין: וְהָיָה אֱמוּנַת עִתֶּיךָ חֹסֶן יְשׁוּעֹת חָכְמַת וָדָעַת יִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ. (ישעיה לג ו) וואס חז"ל זאגן (שבת לא.) וְהָיָה אֱמוּנַת עִתֶּיךָ וגו' אֱמוּנַת זה סדר זרעים, עִתֶּיךָ זה סדר מועד, חֹסֶן זה סדר נשים, יְשׁוּעֹת זה סדר נזיקין, חָכְמַת זה סדר קדשים, וָדָעַת זה סדר טהרות, אבער איבער אלעס איז יִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ. דעריבער פאנגט אן די בעל הגדה מיט **ירא"ה** וואס דאס איז דער עיקר. (הגדה הלל נרצה – ערוגת הבושם)

שייכות פסח צו תשעה באב

הָא לַחְמָא עַנְיָא: שטייט אין מדרש רבה גָלְתָה יְהוּדָה מֵעֹנִי, שלא אכלו לחם עוני. קען מען דאס מסביר זיין אז דער חורבן בית המקדש איז געווען וועגן גַסֵי הָרוּחַ. גאות, און לחם עוני איז מרומז אויף ענוה. דורך דעם וואס מען האט נישט בשפלות ביי זיך, זענען זיי געקומען צו גַס הָרוּחַ און גורם געווען דעם חורבן בית, אבער אז אידן וועלן זיך האלטן בענוה וועט זיין די גאולה בבחינת לחם עניא, און די רמז, עני"א איז די ר"ת נ'חמו ע'מי י'אמר א'לקיכם. און עס שטייט צוויי מאל נחמו. און נחמ"ו נחמ"ו איז בגימ' "לחם עוני", דורך ענווה וועט זיין די נחמה און גאולה. (אור שמחה) קען מען צולייגן אז לויט דעם פשט איז דא א שטארקן שייכות פון ליל פסח צו תשעה באב, אויב אזוי איז גוט וואס חז"ל זענען מרמז א"ת ב"ש ג"ר: גייט ארויף אויף די טעג פון פסח, וועט אויספאלן אנדערע ימים טובים, א' פסח וועט אויספאלן ת'שעה באב, ב, דפסח וועט אויספאלן שבועות און ג' דפסח וועט אויספאלן ראש השנה וכו', יעצט פארשטייט מען די שייכות פסח פון לחם עוני צו נחמה פון תשעה באב. (שמח זבולון)

חַסַל איז אויך בלשון ארמי

הָא לַחְמָא עַנְיָא... חַסַל. הָא לַחְמָא עַנְיָא איז לשון ארמי, ווייל אין בבל האט מען גערעדט בלשון ארמי. עס שטייט אין הגדה פון מהרי"ל פון מנהגי מהר"ש – מגדולי הפוסקים– אז מען ענדיגט אויך די הגדה מיט חסל סידור פסח. וואס חסל איז אויך בלשון ארמי, און דער טעם איז: כדי די אורחים פון בבל זאלן פארשטיין חסל, דאס מיינט געענדיגט – אז דער סדר האט זיך שוין געענדיגט און מען קען שוין אהיים גיין עכ"ד, יעצט, אז די בני בבל האבן נישט פארשטאנען לשון הקודש, וואס האבן זיי געטאן די גאנצע סדר? מוז מען זאגן אז ווייל דער ענין פון סיפור יציאת מצרים איז צו מקיים זיין והגדת לבנך, און בנך איז א קינד וואס געוויינטלאך פארשטייט נישט קיין לשון הקודש, קומט אויס אז די מצוה איז צו דערציילען דעם סיפור בכל לשון כדי די קינדער און בני בית זאלן פארשטיין. דעריבער, פאר די קינדער פון בבל האט מען דערציילט דעם סיפור בלשון ארמי, אבער די הגדה האט דער בעל הבית געזאגט בלשון הקודש, און נאכן זאגן די הגדה בלשון הקודש און דעם סיפור בלשון ארמי, האבן די בני בבל געדארפט וויסן ווען איז די ענדע פון סדר, דעריבער זאגט מען חסל בלשון ארמי. (שמח זבולון)

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת, שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ וּמַצָּה, הַלַּיְלָה הַזֶּה כּוּלוֹ מַצָּה. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת, הַלַּיְלָה הַזֶּה מָרוֹר. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מַטְבִּילִין אֲפִילוּ פַּעַם אֶחָת, הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבִין וּבֵין מְסֻבִּין, הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלָּנוּ מְסֻבִּין.

פארווס פרעגט מען נישט לָמָה נִּשְׁתַּנָּה?

מַה נִּשְׁתַּנָּה: לכאורה איז שווער פארוואס שטייט נישט לָמָה נִּשְׁתַּנָּה? נאר מען וויל מרמז זיין וואס עס שטייט אין מגילת אסתר: בלילה ההוא נדדה שנת המלך, דער מלך איז נישט געשלאפען יענע נאכט וואס עז איז געווען די נאכט פון פסח, און עס האט זיך דעמאלטס אנגעפאנגען די מפלה פון המ"ן, דעריבער איז די ר"ת מ'ה נ'שתנה ה'לילה איז המ"ן: דאס מרמז זיין אין אנפאנג פון די הגדה די נאכט

פון פסח, דעריבער זאגט מען נישט לָמָה נִשְׁתַּנָּה. (פנינים יקרים)

די לאנגע גלות

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת: שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ וּמַצָּה, הַלַּיְלָה הַזֶּה כּוּלוֹ מַצָּה. עס שטייט ביי משה רבינו ווען ער האט געזען צוויי מענטשן זיך ארום קריגן האט ער געזאגט אכן נודע הדבר, ווייל מחלוקת איז גורם גלות. עס איז דא א מענטש וואס ער וויל נישט די מחלוקת אבער וועגן כבוד אדער גאוה, אדער האט ער מורא אז זיין חבר וועט אים באזיגן, דעריבער שלאגט ער אים, "חמץ" איז מרומז אויף גאוה" ווייל די טבע פון חמץ איך זיך צו האלטן גרויס, –עס בלאזט אויף–, און מצה איז א לשון מצה ומריבה, –א לשון פון קריגערייי– און נאכט איז מרומז אויף גלות וואס דאס איז זייער טונקל אזוי נאכט. אויף דעם זאגט די בעל הגדה מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה וואס איז די נאכט אנדערש פון די אנדערע גליות וואס עס איז מער טונקעל? אויף דעם איז די תירוץ שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ וּמַצָּה עס איז דא צוויי שלעכטע מדות, גאוה און קריגעריי, אבערביידע זענען איינס אנטקעגן דעם צווייטן, און א פאר מאל איז די גאוה דוחה די קריעגעריי און דורך דעם ווערט וויניגער די מחלוקת, אבער הַלַּיְלָה הַזֶּה וואס דאס איז דעם גלות, איז כּוּלוֹ מַצָּה, וועגן דעם איז דא אסאך מחלוקת, און דאס איז סיבה פון די לאנגע גלות. (נודע ביהודה אין חי' הצל"ח)

הלילה הַזֶּה אדער הלילה הַזֹּאת

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת. פרעגן אלע די קשיא, הַלַּיְלָה איז לשון נקיבה [ליל איז א לשון זכר] און הַזֶּה איז לשון זכר [זאת איז לשון נקיבה] וואלט געדארפט שטיין הַלַּיְלָה הַזֹּאת? נאר ביי די נאכט פון פסח שטייט לילה כיום יאיר, קומט אויס אז דער בחינה פון לילה איז געווען יום. איז דאס מיינט הַלַּיְלָה הזה וואס איז באמת יום. און דעריבער שטייט וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר. שטייט בַּיּוֹם אבער דער מצוה פון וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ איז דאך באנאכט, ווען מצה ומרור מונחים לפניך, איז דאך די ראי' אז די נאכט פון פסח איז אנגערופן יום. און נאך א ראי': ווייל די גמ' מגילה שרייבט, אז מען טאר נישט זאגן הלל באנאכט און פונדעסטוועגן זאגט מען הלל פסח באנאכט! נאר דער תירוץ איז, אז פסח באנאכט איז יום (שפת אמת) אויף דעם זאגט דער אמרי אמת אז אין מס' שמחות פרעגט די ברייתא א קשיא עס שטייט ביום הכותי כל בכור. שטייט אויך ביום. אבער מכת בכורות איז דאך געווען באנאכט? אבער לויטן שפת אמת איז פארענטפערט, ווייל די נאכט איז געווען בחינת יום וועגן דעם שטייט ביום הַכּוֹתִי. (אמרי אמת)

פיר קשיות אדער פינף קשיות?

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה: דער רמב"ם אין פי' המשניות האט די נוסח פון די פיר קשיות אזוי ווי די משנה (דף קט"ז ע"א) מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אין אנו מטבלין אפילו פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה הזה כלו מצה שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל והלילה הזה כלו צלי. ומוזגין הכוס השני, אונזער נוסח טוישט מען די שאלה פון צלי און מען פרעגט פון מסובין. אבער דער רמב"ם אין משנה תורה (פרק ח ה"ב) האלט אז מען פרעגט פינף קשיות: וז"ל וכאן הבן שואל. ואומר הקורא, מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות: שבכל הלילות, אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת; והלילה הזה, שתי פעמים. שבכל הלילות, אנו אוכלין חמץ ומצה; והלילה הזה, כולו מצה. שבכל הלילות, אנו אוכלין שאר ירקות; והלילה הזה, מרורים. שבכל הלילות, אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל; והלילה הזה, כולו צלי. שבכל הלילות, אנו אוכלין בין יושבין ובין מסובין; והלילה הזה, כולנו מסובין. יעצט חוץ וואס דער רמב"ם האט פינף קשיות, איז אויך די סדר הקשיות אויך אנדערשט. (המו"ל)

הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים: עס איז דא א מנהג צו איינטונקען די ביצה פון די קערה אין זאלץ וואסער פאר מען עסט די פיש, עס איז אבער אנדערע וואס לייגן ארויף זאלץ אויפן איי און טונקען דאס נישט איין ווייל מען זאגט דאך הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְּעָמִים, איין מאל כרפס אין זאלץ וואסער און איין מאל מרור אין חרוסת. אויב אזוי וואס האלטן די וואס טונקען יא איין, נאר עס איז אויך דא א מנהג אז מען טונקט איין די כורך אין חרוסת, דעריבער מוז מען זאגן אז דעם איינטינקען נאך אזאך איז זאלץ וואסער און אין חרוסת, איז שוין אריינגערעכנט אין דעם מטבילין שתי פעמים.

עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם, וַיּוֹצִיאֵנוּ ה' אֱלֹקֵינוּ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה. וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרָיִם, הֲרֵי אָנוּ וּבָנֵינוּ וּבְנֵי בָנֵינוּ מְשֻׁעְבָּדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם. וַאֲפִילוּ כֻּלָּנוּ חֲכָמִים, כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים, כֻּלָּנוּ זְקֵנִים, כֻּלָּנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה, מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכָל הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח.

א שיינעם מָשָׁל אויף מְשֻׁעְבָּדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה

עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם, וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרָיִם, הֲרֵי אָנוּ וּבָנֵינוּ וּבְנֵי בָנֵינוּ מְשֻׁעְבָּדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם: פרעגן אלע אז מען פאנגט אן מיט עֲבָדִים הָיִינוּ און מען ענדיגט מיט מְשֻׁעְבָּדִים הָיִינוּ? נאר מען דארף זאגן אז עס איז דא א חילוק פון עֲבָדִים און מְשֻׁעְבָּדִים, וואס מְשֻׁעְבָּדִים איז לכאורה א שטערקערע לשון פון **עבדות**, און דאס מיינט אז עֲבָדִים איז די עבדות איז נאר צו זיין א עבד אויפן גוף אבער מְשֻׁעְבָּדִים איז א עבד אויך אויף די נשמה, וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, און וועגן דעם האט דער אויבערשטער געמוזט אליין גיין אין מצרים און אונז אויסלייזן, איז דער גאון ר' **אברהם אביש פון פרנקפורט** ד'מיין (י"א תשרי תקכ"ט) דאס מסביר בדרך משל: א מלך האט געכאפט עטליכע שרים פון א אנדערן מדינה, און זיי געצוואונגען צו ארבעטן שווערע ארבעט פארן קעניג, און מען האט זיי געלייגט אין א צימער און זיי געהיטן מיט שומרים זיי זאלן נישט אנטלויפן, איינע פון די שרים איז געווען פלינק און ער איז אנטלאפן, און ווען די שומרים האבן זיך דערוואוסט אז איינער איז אנטלאפן און האבן דאס דערציילט פארן קעניג האט דער קעניג געהייסן מען זאל זיי צו בינדן מיט אייזערנע קייטן זיי זאלן אויך נישט אנטלויפן און מען וועט זיי הענגען אויב די אנדערער שר קומט נישט צוריק! די שרים זענען געווען אלע נאנטע ידידים, און ווען דער שר וואס איז אנטלאפן האט זיך דערוואוסט וואס מען האט געטאן מיט זיינע פריינד איז ער צוריק מיט מסירת נפש, אריינגעכאפט אין צימער און אראפגענומען די קייטן פון די שרים, און זיי האבן צוגעבונדן די שומרים מיט די קייטן און זענען אלע אנטלאפן, דאס איז געווען אויך ביי די אידן אין מצרים: וואס פרעה האט געוואוסט אז מיטן צווינגען צו ארבעטן אליין וועלן די אידן נישט בלייבן אייביג משועבד צו אים ווייל מען וועט זיי אמאל אויסלייזן, אבער אויב ער וועט זיי אריינלייגן אין די נ' שערי טומאה, וועלן זיי שטענדיג זיין משועבד מיט זייער נשמה צו אים, דעריבער האט דער

אויבערשטער געזען די גרויס סכנה פאר זיינע קינדער, און געמוזט שנעל אריינגיין אין מצרים און אראפנעמען די קייטן פון טומאה און שנעל ארויסנעמען די אידן פאר זיי וועלן חלילה אריינגיין די נ׳ שערי טומאה. [און וועגן דעם האט נאר דער אויבערשטער געקענט דאס מאכן און נישט קיין מלאך. אני ולא מלאך, המו"ל] (הגדה ברכת אברהם)

עבדים היו אבותינו

עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם: דארף מען פארשטיין וואס מיינט "הָיִינוּ" זענען מיר דען געווען קנעכט, אונזערע זיידעס זענען נאר געווען קנעכט, האט געדארפט שטיין עֲבָדִים הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ? נאר אין עשרת הדברות שטייט: אָנֹכִי ה׳ אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים, און דעמאלטס זענען געווען אלע נשמות פון כלל ישראל, און צו אלע נשמות האט דער אויבערשטער געזאגט אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, קומט אויס אז אלע נשמות פון כלל ישראל זענען געווען משועבד צו פרעה אין מצרים, אטייל זענען געווען משועבד מיטן גוף און אטייל מיטן נשמה, דעריבער שטייט עֲבָדִים הָיִינוּ, מיר זענען טאקע געווען קנעכט צו פרעה. (שפת אמת)

לעולם חסדו

וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּבָּ"ה: איז משמע ווען דער אויבערשטער וואלט אונז נישט ארויסגענומען פון מצרים נאר א אנדערע, וואלטן מיר נאך געווען משועבד צו פרעה. איז דאך שווער, אויב א אנדערע וואלט אונז ארויסגענומען פון מצרים וואלטן מיר שוין געווען אוועק פון פרעה און נישט משועבד צו אים? נאר עס שטייט אין תהלים (קל"ו ד) לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. טייטש דער הייליגע זוהר: ווען עס איז לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ, אז דער אויבערשטער אליין טוט די חסד מיטן מענטש, איז דאס לְעוֹלָם חַסְדּוֹ, בלייבט דאס אויף אייביג, אבער ווען א מלאך אדער שליח טוען די חסד איז נישט מוכרח אז עס וועט זיין אויף אייביג, דא איז די זעלבע, ווען א מלאך אדער שליח וואלטן אונז ארויסגענומען פון מצרים, וואלט עס נאר געווען א צייט ווייליגע ישועה, און נאך דעם וואלטן מיר צוריק געווארן משועבד צו פרעה, דעריבער האט דער אויבערשטער אליין אונז געמוזט ארויס נעמען ווייל דעמאלטס איז דאס א ישועה אויף אייביג, כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. (שפת אמת)

וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרָיִם, הֲרֵי אָנוּ וּבָנֵינוּ וּבְנֵי בָנֵינוּ מְשֻׁעְבָּדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם: לכאורה איז שווער פארוואס שרייבט מען אז נאר דריי דורות וואלטן געווען משועבד צו פרעה, ווייל אויב דער אויבערשטער נעמט אונז נישט ארויס וואלטן מיר אויך געווען משועבד ביז היינט? נאר בפשטות קען מען זאגן אזוי ווי עס שטייט לֹא־יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ אָמַר ה׳ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: (ישעיה נט כא) עס איז דא פִּיךָ, מִפִּי זַרְעֲךָ, מִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ, און דאס איז מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם, אויף אייביג, דאס זעלבע מיינט אויך די בעל הגדה, אָנוּ וּבָנֵינוּ וּבְנֵי בָנֵינוּ, דריי דורות איז שוין אזוי ווי עד עולם. (שמח זבולון)

וַאֲפִילוּ כֻּלָּנוּ חֲכָמִים, כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים, כֻּלָּנוּ זְקֵנִים, כֻּלָּנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה, מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכָל הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: דעם טעם פארוואס מען ברענגט דער מעשה דא? איז וועגן צוויי זאכן. איינס ווייל די אלע תנאים זענען געווען חכמים ונבונים און פונדעסטוועגן האבן זיי דערציילט דעם סיפור יציאת מצרים. וואס דאס איז די ראיה צו "כֻּלָּנוּ חֲכָמִים, כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים וכו׳ מַעֲשֶׂה". און נאך א ראיה: וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה, דאס איז א ראיה צו וְכָל הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. איך האב געהערט בשם דער בריסקער רב אז די פינף צדיקים האבן זיך שטארק מתעמק געווען אין די סיפור יציאת מצרים וועגן דעם האבן זיי נישט געשפירט אז עס איז שוין טאג געווארן. מען דערציילט פון אסאך חתנים אין ירושלים פאר 50 יאר, אז מען האט געדארפט זיי אפזוכן און אוועקנעמען פון די גמ׳ גיין צו זייער חתונה, זיי זענען געלעגן אין עולם התורה, א **אנדערע וועלט.** (המו"ל)

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בִּבְנֵי בְרַק, וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם: רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית.

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה: צו פארשטיין פארוואס האבן די תנאים דערציילט די סיפור פון יציאת מצרים די גאנצע נאכט – פון פסח ווי עס שטייט כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה–, –און אויך איז שווער אויב עס איז א חיוב פאר אלע דאס צו טאן, איז וואס איז דער חידוש אז די גדולי תנאים האבן געטאן א זאך וואס יעדע פשוטע איד איז דאס מחוייב?, המו"ל– נאר עס איז באוואוסט אז דער גלות מצרים האט געדארפט זיין 400 יאר אזוי ווי עס שטייט ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, נאר ווייל די שיעבוד איז געווען נאר אויף די טאג און נישט אויף די נאכט און די אידן האבן געארבעט בייטאג און ביינאכט, ממילא האבן די נעכט פון ארבעט משלים געווען צום מנין פון ד׳ מאות שנה און די אידן האבן געקענט ארויסגיין ביי 210 יאר, ממילא איז זייער גוט אז דער חיוב איז נאר צו דערציילן בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשׁ מַצָּה וּמָרוֹר מֻנָּחִים לְפָנֶיךָ. אבער די תנאים האבן געוואלט א זכר צו די ארבעט פון ביינאכט וואס דאס האט ארויסגעברענגט די אידן פריערט, דעריבער האבן זיי דערציילט די נסים פון כל אותו הלילה.

(הגדה אגדת מרדכי –ב"ר יוזפא– הענא אב"ד האמבורג – אמ"ד תקכ"ד)

עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם: רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית: דארף מען פארשטיין וואו זענען געווען די תלמידים ביז יעצט אז זיי זענען געקומען צו זייער רבי'ס? דער הייליגער בית אהרן ענטפערט אז זיי האבן יעצט געקומען צו די דרגא פון זייער רבי'ס אין השגה. על פי פשט קען מען זאגן אז די הלכה איז (שו"ע סי׳ תע"ב) תלמיד בפני רבו אין צריך הסיבה, ממילא האבן די תלמידים געוואלט מקיים זיין די מצוה פון הסיבה, דעריבער האבן זיי געפירט אליין א סדר און נאכדעם געקומען צו זייער רבי'ס.

מען קען אויך זאגן עפ"י דער בית אהרן הנ"ל אז עס שטייט כֻּלָּנוּ חֲכָמִים, כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים וכו׳ און דער חידוש איז אז אפילו די וואס ווייסן שוין אלעס זענען זיי מחוייב צו דערציילן סיפור יציאת מצרים, און זייער ידיעה איז דאך אסאך מער פון זייערע תלמידים, קומט אויס אז יעדער דארף דערציילן לויט זיין דרגה אין תורה, דעריבער האבן די תלמידים געפראוועט זייער סדר און דערציילט דעם סיפור לפי זייער ידיעה אין תורה און נאכדעם געקומען צו זייער רבי'ס און געזאגט הגיע זמן קריאת שמע. (שמח זבולון)

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא

וְרַבִּי טַרְפוֹן: עס איז דא צוויי דיוקים אין די סדר פון די תנאים. איינס איז רבי עקיבא איז געווען גדול הדור איז פארוואס שטייט רבי אלעזר בן עזריה פאר רבי עקיבא? אויף דעם ענטפערט תוס' (כתובות קה:) אז ראב"ע האט געהאט צוויי מעלות זיין יחוס וואס איז געווען צען דורות פון עזרא און אויך איז ער געווען נשיא. א צווייטער דיוק ווייל רבי טרפון איז געווען דער רבי פון רבי עקיבא איז פארוואס שטייט רבי עקיבא פריערט? אנדערע ווילן זאגן אז מען טרעפט א פאר מאל אין ש"ס א תלמיד שטייט פאר זיין רבין.

וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה: שטייט אז די תנאים האבן דערציילט סיפור יציאת מצרים כל אותו הלילה, און דער בעל הגדה ברענגט לכאורה א ראי' פון דא אז וְכָל הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, איז שווער וואס איז די ראי', אפשר האבן זיי געגעסן די סעודה א לאנגע צייט און עס האט געצויגן ביזן עלות השחר? נאר דארטן איז דאך געזעצן מיט זיי ר' אלעזר בן עזריה און ער האלט אז מען טאר נישט עסן די אפיקומן וואס איז זכר לפסח נאך חצות, ממילא וועגן כבודו וואלטן די אנדערע תנאים נישט געגעסן נאך חצות, איז על כרחך האבן זיי דערציילט סיפור יציאת מצרים די גאנצע נאכט און דעמאלט'ס זענען די תלמידים געקומען, איז טאקע גוט די ראי' פון דא. (חתם סופר)

עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם: רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית. שטעלט זיך די שאלה: פארוואס האבן די תלמידים נישט געפרעגט צו זיי האבן געדארפט ליינען קריאת שמע של ערבית? און אויב וועט מען זאגן אז אויף קריאת שמע של ערבית זענען זיי געווען פטור ווייל עוסק במצוה פון סיפור יציאת מצרים זענען זיי פטור מן המצוה פון קריאת שמע של ערבית, אויב אזוי וואלטן זיי געווען פטור פון ק"ש של שחרית פון דעם טעם אויך! צווייטנ'ס וואס איז די סמיכות פון מעשה ברבי אליעזר מיט אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה? נאר די גמרא זאגט אז ק"ש של שחרית האט אין זיך צוויי זאכן. קבלת עול מלכות שמים און הזכרת יציאת מצרים, ביי די פרשה פון ויאמר, ממילא איז אפשר לקיים שניהם סיי יציאת מצרים און סיי קבלת עול מלכות שמים דעריבער זענען זיי געווען מחוייב אין ק"ש של שחרית. אבער ק"ש של ערבית וואס איז נאר דא קבלת עול מלכות שמים ווייל מען האט נאך דעמאלטס נישט געזאגט פרשת יציאת מצרים ביי ק"ש של ערבית, זענען די רבותינו געווען עוסק במצות סיפור יציאת מצרים, זענען זיי פטור פון ק"ש של ערבית. דעריבער איז גוט די סמיכות פון אמר רבי אלעזר בן עזריה, ווייל ביז דעמאלטס האט מען נישט געזאגט יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, דעריבער האבן די תלמידים נאר געפרעגט, הגיע זמן ק"ש של שחרית. (הגדה מחנה לוי ר' נחמיה רוזנפלד)

עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם: פרעגן אלע פארוואס זענען די תלמידים נישט געווען מיט זייער רבי'ס אינעווייניג? נאר דעמאלטס האט אדריאנוס קיסר געמאכט א גזירה אז מען טאר נישט לערנען תורה ברבים, ממילא האבן די תנאים געמוזט פירן א סדר אין א טונקעלע מערה, ממילא האבן די תלמידים געמוזט זיין שומרים פון די רומיים און אויך מודיע זיין אז עס איז שוין ליכטיג אינדרויסן צו ליינען ק"ש של שחרית. (הגדה כרם הצבי פארבער)

שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בִּבְנֵי בְרַק: וואס איז דער ענין פון דעם סיפור צו זיין אין בְּנֵי בְרַק נאר די גמ' (סנהדרין פ' חלק דף צו) שטייט אז בני בניו של הָמָן, זיינע אייניקלאך, למדו תורה בִּבְנֵי בְרַק, אויב אזוי וואס איז די שייכות פון המן צו די ענין פון סיפור יציאת מצרים? נאר עס שטייט אין די מגילה, אסתר האט געזאגט צו אחשורוש וְאִלּוּ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת נִמְכַּרְנוּ הֶחֱרַשְׁתִּי: (ז ד) אויב די גזירה פון הָמָן וואלט געווען אז די אידן זאלן זיין קנעכט וואלט איך געשוויגן, שטעלט זיך די קשיא און פאר אזא גזירה פון ווערן קנעכט צו המן וואלט אסתר געשוויגן און צוגעלאזט! איז וואס מיינט הֶחֱרַשְׁתִּי? נאר אסתר האט געוואוסט אז נאך יציאת מצרים איז בטל געווארן די גזירה פון צו זיין עבדים ביי כלל ישראל, און זיי וועלן מער נישט זיין א עבד צו די גויים, ממילא האט אסתר געזאגט אויף די גזירה פון עבדים, החרשתי, ווייל דאס וועט סיי ווי ווערן בטל אבער המן האט דאך געשריבן להשמיד ולהרוג ולאבדם און אויף אזא גזירה וועט מען מוזן שווער ארבטען צו מבטל מאכן! דעריבער זאגט די הגדה די מעשה איז געווען אין בני ברק כדי מרמז זיין אויף וואס המן האט גוזר געווען און וואס אסתר האט געזאגט וְאִלּוּ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת, און עבדות איז בטל געווארן ביי יציאת מצרים, ממילא דאס איז אויך געווען פון די נסים און דאס איז דער קשר פון בני ברק צו סיפור יציאת מצרים.
(הגדה אגדת מרדכי –ב"ר יוזפא– הענא אב"ד האמבורג – אמ"ד תקכ"ד)

אָמַר אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא: שֶׁנֶּאֱמַר, לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ יְמֵי חַיֶּיךָ הַיָּמִים, כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ הַלֵּילוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יְמֵי חַיֶּיךָ הָעוֹלָם הַזֶּה, כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ

אָמַר אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה: דארף מען פארשטיין פארוואס דארף ראב"ע דערציילן הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה עס וואלט געקענט פשוט שטיין אָמַר אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: לֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא? נאר מען קומט צו פארענטפערן א קשיא ווייל ראב"ע איז דאך געווארן נשיא אנשטאט רבן גמליאל און עס איז געברענגט אין ירושלמי און אין רמב"ן עה"ת (בראשית מ"ט י) לֹא־יָסוּר שֵׁבֶט מִיהוּדָה.... עַד כִּי־יָבֹא שִׁילֹה וז"ל ועל דבר זה נענשו החשמונאים שמלכו בבית שני, אז מלכות בית חשמונאי האבן באקומען זייער עונש ווייל זיי זענען געווען כהנים און א כהן טאר נישט ווערן א מלך, אויב אזוי איז שווער ווייל ראב"ע איז געווען דער צענטן דור פון עזרא הסופר וואס איז געווען א כהן, איז ווי אזוי איז ער געווארן א נשיא וואס איז דומה למלך? נאר דער רבינו בחיי זאגט אז אין פסוק שטייט עַד כִּי־יָבֹא שִׁילֹה, אז נאר ביז שִׁילֹה איז דער איסור פון מלכות און שִׁילֹה איז בגימט' מש"ה, און ביי מש"ה שטייט וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ (דברים לג ה) אז משה איז א מלך, ממילא לויט שיטת רבינו בחיי אז משה האט געמעגט זיין מלך, קען מען זאגן אז ווען ראב"ע האט געזאגט הרי אני כבן שבעים שנה מיינט אז ער איז געווען אכצן יאר און אין כתבי אריז"ל שטייט אז ער איז געווען כב"ן א גילגול פון שמואל וואס האט געלעבט 52 יאר כמנין ב"ן. אויב אזוי איז זייער שיין די כב"ן שבעים שנה וואס ראב"ע וויל דא זאגן אז ער איז א גילגול פון שמואל און עס שטייט מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וּשְׁמוּאֵל בְּקֹרְאֵי שְׁמוֹ: (תהלים צט ו) ממילא איז שמואל איז שקול כנגד משה און אהרן ממילא האט שמואל געמעגט זיין א מלך דעריבער איז ראב"ע וואס איז געווען דעם גילגול פון שמואל און ער איז דאס מרמז

אין הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה, צו פארענטפערן ווי אזוי האט ער געמעגט ווערן נשיא וואס איז אזוי ווי א מלך.
(הגדה אגדת מרדכי –ב"ר יוזפא– הענא אב"ד האמבורג – אמ"ד תקכ"ד)

פארוואס ברענגט ראב"ע א ראי' פון בן זומא וואס איז א יחיד

אָמַר אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא שֶׁנֶּאֱמַר לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ (דברים טז ג): "יְמֵי חַיֶּיךָ" הַיָּמִים, "כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" הַלֵּילוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: "יְמֵי חַיֶּיךָ" הָעוֹלָם הַזֶּה, "כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ. פרעגן אלע: מיט וואס איז ראב"ע בארוהיגט אז בֶּן זוֹמָא דרשענט "כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" הַלֵּילוֹת אז מען דארף מזכיר זיין יציאת מצרים בלילות, בשעת די חכמים קריגן זיך אויף בן זומא און יחיד ורבים איז הלכה כרבים, ממילא איז מען לכאורה נישט מחוייב צו מזכיר זיין יציאת מצרים בלילות? נאר מען קען ענטפערן אז די גמ' (ברכות דף ט) זאגט **הכל מודים** אז די גאולה פון מצרים האט זיך אנגעפאנגען ביינאכט, אתחלתא דגאולה, און די יציאת מצרים איז געווען נאר בייטאג, קען מען זאגן אז די טעם פארוואס די חכמים האלטן נישט די דרשה פון בן זומא איז ווייל הכל הולך אחר החיתום, מען קוקט ווען איז מען במציאות ארויס פון מצרים, און דאס איז געווען נאר בייטאג, אבער ראב"ע האט א ראי' פון די חכמים אויך, אז מזכירין יציאת מצרים בלילות, און מען גייט אויך נאך די התחלת הגאולה, ווייל די חכמים זאגן "כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, אז דעמאלטס וועט מען אויך מזכיר זיין יציאת מצרים, איז די שאלה פארוואס וועט מען דארפן דערמאנען דעמאלטס יציאת מצרים? נאר די מהר"ל זאגט ביי **עבדים היינו**, אז יציאת מצרים איז דער מקור פאר אלע שפעטערדיגע גאולות, און יציאת מצרים איז די **אתחלתא דגאולה**, זעהט מען פון די חכמים אז מען גייט אויך בתר **אתחלתא דגאולה**, וואס דאס איז געווען ביינאכט, ממילא זעהט מען לויט די חכמים, אז זיי זענען אויך מודה, אז מזכירין יציאת מצרים בלילות. ממילא איז ראב"ע בארוהיגט אז נאכן דרשה פון בֶּן זוֹמָא זעהט מען אז די חכמים האלטן אויך ווי ער. (הגדה ערבי פסחים להגאון ר' עמרם בלום דער בית שערים)

וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא: פרעגן אלע אויב די חכמים קריגן אויף בן זומא פארוואס זאגן מיר סיפור יציאת מצרים בלילות? ענטפערט דער הגדה מעשי ה', ר"א אשכנזי, אז די חכמים זענען מודה אז מען דארף אויך זאגן דער סיפור יציאת מצרים בלילות, נאר די חכמים האלטן אז ווען משיח וועט קומען וועט מען אויך זיין חייב און לויט ראב"ע און בן זומא וועט מען זיין פטור. (עיין גמ' ברכות יב:)

וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא: עס איז משמע אז ראב"ע האט אויך געהאט דעם דרשה ווייל אויב נישט וואס מיינט ולא זכיתי שתאמר! אויב ער האט נישט קיין ראי' צודעם איז וועגן וואס זאל מען דארפן זאגן באנאכט? איז דאך קלאר אז ראב"ע האט געהאט דעם דרשה פון בן זומא אז מען דארף זאגן באנאכט, אויב אזוי איז שווער פארוואס ווען בן זומא האט געזאגט דעם דרשה האט מען פון אים דאס יא אנגענומען? נאר מען טרעפט אין גמרא אסאך מאל (שבת כ"א, חולין ז. און נאך) אז א תנא האט געזאגט א דין ולא קבליה מני', מען האט דאס נישט מקבל געווען, און א אנדערע האט געזאגט דעם זעלבן דין און פון אים האט מען דאס יא מקבל געווען. ווייל צו יעדן דין און ענין איז דא א צייט פון הימל, די זעלבער זאך געווען דא ביי די דרשה פון ראב"ע. מען קען אויך זאגן א אנדערע כוונה: אז ראב"ע האט געהאט דעם זעלבע דרשה פון בן זומא אבער ער האט דאס נישט מפרסם געווען וועגן זיין עניוות, אבער וויבאלד דעם דרשה האט ראב"ע אראפגעברענגט אויף דעם וועלט, האט בן זומא דאס משיג געווען און דאס געזאגט און דאס געדרשענט ברבים און מען האט דאס אנגענומען. אזוי ווי עס איז באוואוסט דעם מעשה פון הגאון ר' עקיבא איגר וואס האט זיך געפלאגט אויף א שווערע סוגיא ביז ער האט דאס פארשטאנען, און אויף צו מארגן זעהט ער ווי א בעל הבית לערנט די סוגיא אן א מוטשעניש, און האט געהאט חלישת הדעת. האט מען אים מגלה געווען פון הימל, אז ווייל ער האט אראפגעברענגט דעם פשט צו דער וועלט דורך זיין יגיעה, האט שוין דער בעל הבית דאס געקענט גרינג פארשטיין, און דער גאון איז געווארן בארוהיגט. און די זעלבע איז דא געווען דא ביי ראב"ע און בן זומא. (שמח זבולון)

שטייט בן זומא האלט: איזהו חכם הלומד מכל אדם ממילא ווען ר' בן זומא האט דאס געזאגט האבן זיך די חכמים צוגעהערט אויך וואס ראב"ע האט געזאגט אז מזכירין יציאת מצרים בלילות.

כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ: שטעלט זיך א קשיא אז מיר האבן א כלל אז די ווארט כָּל איז לְרַבּוֹת, עפעס מרבה צו זיין, אויב אזוי וואלט געפאסט צו שרייבן לְרַבּוֹת לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ? נאר דער הייליגע **תפארת שלמה** טייטשט אז די גאנצע לעבן זאלסטו הארעווען צו ברענגן משיח. לויט דעם קען מען זאגן די כוונה אז כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, מען וועט דורך דעם דערציילן די סיפור יציאת מצרים, ברענגן משיח. (הגדה זבחי אי"ש) און דער הייליגע בית אהרן שרייבט אויך: מיט יעדן מצוה און גוטע מעשה וואס א מענטש טוט, בויט ער נאך א ציגל פאר דעם בית המקדש השלישי. ממילא גרייט ער אן ביאת המשיח. קען מען אויך זאגן כל איז לְרַבּוֹת, מערן אין תורה און מעשים טובים, וועט מען ברענגן משיח. (שמח זבולון תשע"ז)

שייכות קבלת התורה מיט יציאת מצרים

בָּרוּךְ הַמָּקוֹם, בָּרוּךְ הוּא. בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בָּרוּךְ הוּא: צו פארשטיין די שייכות פון לויבן געבן די תורה אין די הגדה פון סיפור יציאת מצרים? נאר די אידן האבן געדארפט זיין אין מצרים ד' מאות שנה, נאר עס שטייט (זוהר חדש פ' יתרו) אז די אידן האבן נישט געקענט זיין אין טומאת מצרים א מינוט לענגער, ווייל חלילה וואלטן זיי אריין אין דער נ' שערי טומאה, און אויב יא, וואלטן די אידן נישט געקענט מקבל זיין די תורה, און די גאנצע תכלית פון גלות מצרים איז געווען כדי די אידן זאלן מקבל זיין די הייליגע תורה אזוי ווי עס שטייט (שמות ג יב) וְזֶה לְּךָ הָאוֹת כִּי אָנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעַבְדוּן אֶת־הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה: דאס מיינט אז דער אויבערשטער האט געשיקט משה אויסלייזן די אידן פארן צייט כדי זיי זאלן באקומען די תורה אויף יענע בארג. ממילא איז הפלא בָּרוּךְ הַמָּקוֹם, בָּרוּךְ הוּא, וואס ער האט אונז ארויסגענומען פון מצרים, און בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, וואס צוליב דעם האט ער אונז ארויסגענומען פארן צייט, דעריבער בָּרוּךְ הוּא. (קרן לדוד הרה"צ ר' אליעזר דוד גרינוואלד מסאטמאר)

בָּרוּךְ הַמָּקוֹם, בָּרוּךְ הוּא. בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בָּרוּךְ הוּא: שטייט אז פיהר מאל ברוך איז כנגד די ארבעה בנים. דעריבער שטייט גלייך נאכדעם די ארבעה בנים.

בָּרוּךְ הַמָּקוֹם, בָּרוּךְ הוּא. בָּ'רוּךְ שֶׁ'נָּתַן תּ'וֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, די ר"ת איז שב"ת, צו מרמז זיין אז שבת האט מען געגעבן די תורה. און ווייל אידן ווערן אנגערופן בנים למקום, מעג זיי זיך באנוצן מיטן שבת וואס דאס איז די שטעקן פון קעניג, משא"כ א בֶּן נֹחַ שֶׁשָּׁבַת איז חייב מיתה, אויב אזוי איז נישטא די טענה וואס די מלאכים האבן געטענה'ט אז מְדִינָא דְּבַר מֶצְרָא, "תְּנָה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמָיִם" (תהלים ח ב), דארף מען זיי געבן די תורה! ווייל דעם האט מען אונז געגעבן די תורה אין שבת צו ווייזן אז אידן זענען בנים וואס קענען נוצן דעם שבת די שרביט המלך, און ביי בנים איז נישטא דעם דין פון בר מֶצְרָא, דעריבער קומט זיי די תורה (הגדה ילקוט שמעוני)

בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה: די הגדה טעמי המלך ברענגט פון רבי ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל צו מקשר זיין דעם מאמר מיטן מאמר פון ימי חייך הימים. לויט די צוויי תירוצים פארוואס האבן די אידן נאר געארבעט 210 יאר ווען זיי האבן געדארפט ארבעטן 400 יאר? איין תירוץ איז: אז די אידן האבן אויך געארבעט באנאכט, האבן די לילות משלים געווען דעם שיעבוד. נאך א תירוץ: אז די מלאכים האבן געקומען העלפן די אידן און מיט דעם האבן זיי משלים געווען די 400 יאר. די נפקא מינה פון די תירוצים: אויב די אידן האבן אויך געארבעט באנאכט איז מען מחוייב צו דערציילן סיפור פון יציאת מצרים באנאכט, אבער לויט דעם תירוץ אז די מלאכים האבן משלים געווען, האט מען בכלל נישט געארבעט באנאכט דארף מען נישט דערציילן סיפור פון יציאת מצרים באנאכט נאר בייטאג. עס שטייט אין גמרא שבת אז משה רבינו האט געטענה'ט אנקעגן די מלאכי השרת וואס האבן געזאגט "תְּנָה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמָיִם" האט משה געזאגט כלום ירדתם למצרים, אבער אויב זיי זענען אראפגעגאנגען העלפן די אידן אין מצרים אויב אזוי איז אפגעפרעגט געווארן די טענה פון משה רבינו, און מען דארף געבן די תורה צו די מלאכים, לויט דעם איז זייער גוט וחכ"א כל ימי חייך להביא לימות המשיח, וואס איז מוכח פון דעם, אז עס איז נישטא קיין חיוב דערציילן סיפור פון יציאת מצרים באנאכט נאר בייטאג מוז זיין אז די מלאכים האבן משלים געווען, וואלטן זיי געדארפט באקומען די תורה, אויב אזוי איז ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה, ווייל ער האט דאס געקענט געבן פאר די מלאכים, און אונז דאס געגעבן. (הגדה ילקוט שמעוני)

חָכָם מָה הוּא אוֹמֵר: מָה הָעֵדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹקֵינוּ אֶתְכֶם? וְאַף אַתָּה אֱמָר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח: אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן. איז שווער דער חכם פרעגט מָה הָעֵדוֹת אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹקֵינוּ אֶתְכֶם? און דער רשע פרעגט מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם? וואס איז דער חילוק? און וואס איז דער ענטפער פון וְאַף אַתָּה אֱמָר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח: אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן. נאר דער חכם פרעגט נישט פארוואס מען דארף טאן מצוות, נאר עס זענען דא מצוות וואס דער שכל איז מחייב, למשל לא תגזול: וואס פאר א רעכט האסטו צוצונעמען יעמענ'ס אזאך, אדער כיבוד אב ואם: אוודאי מוז מען זיי מכבד זיין, אויב אזוי פארוואס איז דא דער ציווי, דאס פרעגט דער חכם מָה הָעֵדוֹת אֲשֶׁר צִוָּה? ענטפערט מען אים אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן, וואס דער ציווי איז מען טאר נישט עסן נאך די אפיקומן, וואס לכאורה דאס איז דער קרבן פסח און הפסח נאכל על השובע, דאס מיינט מען איז שוין זאט ווען מען עסט די אפיקומן און קרבן פסח, ממילא איז איבעריג צו געבן א ציווי אז מען טאר נישט עסן נאכדעם ווייל מען איז דאך געגוג זאט, נאר דער אויבערשטער גיט ציוויים צו מרבה זיין שכר. (חיים לראש ר' חיים פאלאזי)

וְשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל – אַתְּ פְּתַח לוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם.

וְשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל: החסיד ר' **דוד צבי שלמה וועבער** ז"ל האט געהערט בשם הרה"ק ר' **אברהם יעקב מסאדיגורא**: וְשֶׁאֵינוֹ, דער וואס האלט זיך אז ער איז גארנישט, יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל, ער קען בעטן, אַתְּ פְּתַח לוֹ, עפן אויף פאר אים די שערי שמים. (שיח זקנים ח"ד דף ז')

וְשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל – אַתְּ פְּתַח לוֹ, עס איז באוואוסט פון הייליגן אריז"ל די גרויסע לעכטיגקייט און השפעות וואס דער אויבערשטער גיט אין ליל הסדר. אבער אויב א מענטש ווייסט נישט ווי אזוי צו בעטן ווייל מען דארף זיין א כלי צו מקבל זיין די השפעות איז די תירוץ א-ת די אותיות התורה פון א' ביז ת', דורך לימוד התורה און הכנה אזוי ווי די גמ' זאגט "**שלשים יום קודם החג**", ווערט מען א כלי צו מקבל זיין. (שמח זבולון)

וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: פארוואס שטייט לֵאמֹר, נאכדעם וואס ער האט געזאגט וְהִגַּדְתָּ? נאר אויב ער וואלט נאר געזאגט וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ וואלט איך געזאגט אז די גאנצע הגדה איז נאר אויב ער האט א זון, אבער אויב נישט איז ער פטור ווענן דעם כפל הלשון, "לֵאמֹר" אז אפילו אויב איינער האט נישט קיין קינדער אדער ער איז אליין, איז דא דער חיוב וְהִגַּדְתָּ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר.

ועכשיו און היינט אויך

מִתְּחִלָּה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְעַכְשָׁיו קֵרְבָנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבֹדָתוֹ:

איינמאל ביים סדר האט זיך דער הייליגער דברי יואל זיע"א זיך געשטעלט אויפן ווארט וְעַכְשָׁיו, ווייל לויטן לשון פון מִתְּחִלָּה דארף מען נאכדעם זאגן וְאַחַר כָּךְ קֵרְבָנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבֹדָתוֹ? נאר דער כוונה איז אזוי ווי ביי יציאת מצרים האט יעדער געפילט א נאנטקייט צום אויבערשטער אזוי איז דאס יעדן יאר די נאכט פון פסח, און דאס מיינט וְעַכְשָׁיו: יעצט ביים סדר קֵרְבָנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבֹדָתוֹ, זענען מיר זייער נאנט צום אויבערשטן. הגה"צ ר' שמואל בראך פון נאנאש האט דאס געזען און ווען דער רבין זיע"א האט געהאלטן ביי וְעַכְשָׁיו האט ער אנגעכאפט דעם קיטל און געשריגן מיט התלהבות "וְעַכְשָׁיו". (הגדה פרדס הצדיקים)

די זעלבע בחינה אין א אנדערן אויפן

וְעַכְשָׁיו קֵרְבָנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבֹדָתוֹ: וואס איז די לשון "וְעַכְשָׁיו" עס וואלט געקענט שטיין וקרבנו הקב"ה לעבודתו, נאר מען קען דאס מרמז זיין אויפן דרך פון דער מענטש ביי עבודת השי"ת, אז אפילו א מענטש איז משועבד צום יצר הרע, און מיינט אז ער איז שוין פארפאלן, זאל מען וויסן אז ניין! מיט איין מינוט קען מען זיך נעמען צו דינען דעם רבש"ע, און דער אויבערשטער וואס ווארט פאר יעדן איד וועט דעם מענטש גלייך מקרב זיין צו זיך. דאס מיינט ועכשיו, יעצט: די מינוט, ווען מען נעמט זיך צו די עבודה. וועט זיין, קֵרְבָנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבֹדָתוֹ. (בית אברהם סלאנים)

מען וואלט געקענט צולייגן צו דעם אז איז באוואוסט פון ספרים די

גרויסע הארות און ליכטיגקייט וואס דער אויבערשטער שיינט אריין אין די נאכט פון פסח און די זעלבער הארה פון דעמאלט'ס טוט זיך יעצט אויך אזוי, און מיט אזעלכע ליכטיגקייט ביי א איד איז אוודאי אז מען ווערט דערהויבן און נענטער צו די רבש"ע, איז גוט די ווארט וְעַכְשָׁיו: יעצט ביי די נאכט, פון די אלע הארות און ליכטיגקייט, איז אוודאי קֵרְבָנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבֹדָתוֹ, מען איז געווארן נענטער צו אים. (שמח זבולון)

יָכוֹל מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ, תַּלְמוּד לוֹמַר בַּיּוֹם הַהוּא, אִי בַּיּוֹם הַהוּא יָכוֹל מִבְּעוֹד יוֹם, תַּלְמוּד לוֹמַר בַּעֲבוּר זֶה בַּעֲבוּר זֶה לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשׁ מַצָּה וּמָרוֹר מֻנָּחִים לְפָנֶיךָ.

וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ– יָכוֹל מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ: פארוואס וואלט איך געמיינט אז מען דארף אנהויבן פון ר"ח? אויך איז שווער פארוואס שטייט וְהִגַּדְתָּ און נישט וְסִפַּרְתָּ? נאר עס איז דא א חילוק פון הגדה און סיפור. א סיפור מיינט דערציילן א זאך אזוי ווי עס איז געשען און דער מספר זוכט נישט אז דער שומע זאל דאס מקבל זיין אדער נישט, משא"כ הגדה איז א לשון פון ציען עס זאל זיין א געשמאק אז דער שומע זאל ווען זיך צו הערן, נאך א חילוק: סיפור איז א מעשה פון אמאל און הגדה איז וואס טוט זיך יעצט. דעריבער ווייל מען דארף זאגן סיפור יציאת מצרים מיט א אויפן פון הגדה און מאכן אינטרעסאנט וואלט מען געמיינט אז מען דארף זוין אנהויפן פון ר"ח אדער כאטש פון ערב פסח, קמ"ל בַּעֲבוּר זֶה בַּעֲבוּר זֶה לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשׁ מַצָּה וּמָרוֹר מֻנָּחִים לְפָנֶיךָ. (דרשות מהר"ם שיק ח"ב)

בָּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, בָּרוּךְ הוּא. שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חִשַּׁב אֶת הַקֵּץ, לַעֲשׂוֹת כְּמָה שֶׁאָמַר לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בִּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם, יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל.

בָּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְטָחָתוֹ: לכאורה וואס איז דער לשון שומר? עס וואלט געדארפט שטיין בָּרוּךְ שקיים הַבְטָחָתוֹ, נאר מען זאגט וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי, אויף "וְגַם" דארשענט חז"ל, צו מרבה זיין אויף די אנדערע גלות'ן וואס וועלן קומען, וועט אויך זיין "דָּן אָנֹכִי" איז דאס איז דער לשון שׁוֹמֵר, אז ער היט די הבטחה, נישט נאר ביי גלות מצרים, נאר אויך ביי די אנדערע גלות'ן, אז עס וועט זיין דָּן אָנֹכִי. (חלקת בנימין)

שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חִשַּׁב אֶת הַקֵּץ לַעֲשׂוֹת: די אידן האבן געדארפט זיין אין מצרים 400 יאר און זענען געווען 210 יאר, דעם חילוק פון 210 ביז 400 איז 190, וואס באטרעפט ק"ץ, דאס מיינט, שהקב"ה חשב דער אויבערשטער האט גערעכענט ק"ץ 190, לעשות, כאילו זיי האבן געארבעט נאך 190 יאר, צוזאמען מיט 210 וואס זיי האבן געארבעט איז גערעכנט ווי זיי האבן געארבעט 400 יאר. (מפרשים)

וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל: לכאורה ווי אזוי האט דער אויבערשטער געקענט געבן די צען מכות פאר די מצריים און די אידן זאלן באקומען די ביזת מצרים, מען פאסקנ'ט אין אדם מת ומשלם, מען באצאלט נישט אויב מען באקומט מיתה? אבער דאס איז נאר שייך ביי מיתה וואס א מענטש גיט, אבער מיתה וואס קומט פון אויבערשטן איז דער דין, אדם מת ומשלם, אזוי שטייט אין מס' כתובות. דאס זאגט די פסוק וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן "אָנֹכִי" וויבאלד דער אויבערשטער אליין איז מעניש, וועגן דעם קען זיין יצאו בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל, ווייל ביי דיני שמים איז דער דין פון אדם מת ומשלם. (פרשת דרכים לבעל משנה למלך)

וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי: שטייט ועבדום ד' מאות שנה וואס איז די מנין ת', און אות ת' איז א דל'ת מיט א נו"ן וואס איז די ווארט "דן" אנכי, די פיר הונדרעט יאר פון שיעבוד וועט קומען אויף די גויים אויך. (אור שמחה)

דָּן אָנֹכִי, פשט איז ווייל דָּן אָנֹכִי, איך בין דַּן, און ביים אויבערשטן איז לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם: דאס מיינט דָּן אָנֹכִי, פריערט לוֹקֶה, –וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל– און מְשַׁלֵּם, אויך באצאלן. (הגדה רזא דאגדתא)

וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל: שטייט אין מסכת ברכות אז כדי דער צדיק אברהם זאל נישט זאגן אז ועבדום וענו אותם האסטו מקיים געווען און וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל האסטו נישט מקיים געווען! דעריבער מוז זיין וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל, דארף מען פארשטיין אז נאר וועגן אברהם אבינו דארף דער אויבערשטער מקיים זיין הבטחה! נאר רכוש גדול ביי א ארימאן איז א אפי' א קליין רכוש פאר אים א רכוש גדול, משא"כ פאר אן עושר איז רכוש גדול גרעסער פון וואס ער האט, און דאס מיינט א גאר גרויסע פארמעגן, און עס איז באוואוסט אז אברהם אבינו איז געווען א גרויסע עושר דעריבער אז מען דארף געבן די אידן רכוש גדול דארף דאס זיין לפי מדריגת אברהם אבינו, דעריבער האט דער אויבערשטער דאס תולה געווען אין אברהם אבינו כדי צו געבן די אידן א רכוש גדול ווי עס דארף צו זיין. (שמח זבולון)

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ שֶׁלֹּא אֶחָד בִּלְבָד עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, אֶלָּא שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם.

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ: עס איז דא כ"ב אותיות התורה, דוד המלך ע"ה זאגט (תהלים קיט צב) לוּלֵי תוֹרָתְךָ שַׁעֲשֻׁעָי, אָז אָבַדְתִּי בְעָנְיִי, אן תורה וואלט ער פארלוירן געווארן. והי"א איז בגימט' 22 מרומז אוף די תורה הק' אז נאר דורך לימוד תורה דאס האט אונז געהאלטן אלע יארן, און אויך שטייט (ירמיה לג כה) כֹּה אָמַר ה' אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שָׂמְתִּי: זאגט רבי אלעזר (נדרים דף לב.) גדולה תורה, שאילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, אן די תורה איז נישטא די וועלט חלילה. (שמח זבולון תשע"ז)

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ. וואס מיינט והיא? נאר עס שטייט אין זוהר הק' אז דער שווערע שיעבוד אין מצרים איז געווען א טובה פאר כלל ישראל, ווייל דורך דעם וואס זיי זענען געווען פארנומען מיטן ארבעט האבן זיי זיך נישט געמישט מיט די מצריים ע"כ. דאס מיינט והיא, די שווערע שיעבוד פון מצרים האט אונז געהאלטן און זיך נישט געלערנט פון די גויים. און דאס וואס מיר זענען משועבד אין גלות האלט אונז אלע דורות אין גלות אז מען זאל זיך נישט אפלערנען פון די גויים. (שפת אמת)

דאס האט אונז געהאלטן

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ שֶׁלֹּא אֶחָד בִּלְבָד עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ: דארף מען פארשטיין אז עס שטייט וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ אז דאס האט אונז געהאלטן אין אלע דורות, איז ווי קען זיין דער המשך

שֶׁלֹּא אֶחָד בִּלְבָד עָמַד עָלֵינוּ, ווייל אסאך זענען אויפגעשטאנען קעגן אונז אִיז די סיבה אז מיר וואלטן געדארפט פאלן אין זייערע הענט? נאר מען קען זאגן אז אחד איז מרומז אויף אחדות, דאס מיינט אויב די פעלקער וואס זענען געקומען אויף אונז וואלטן געווען באחדות וואלט געווען א בראך, אבער ווייל "שלא אחד" זיי זענען נישט באחדות, וְהִיא דאס האט אונז געהאלטן. (אמרי נועם דזיקוב)

דער קשר והיא שעמדה מיט פריערט

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ: מען קען מסביר זיין דער והיא לויט וואס דער הייליגער חיד"א טייטשט הוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: אויב א מענטש דאנקט דער אויבערשטער אויף א נס וואס עס איז געשען מיט אים וועט דער אויבערשטער טאן מיט איהם נאך נסים.

דאס מיינט הוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב ווערסט דאנקן ה' פארן גוטס וואס ער האט דיר געטוהן, וועט זיין כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ אייביג טאן פאר דיר חסדים און ישועות עכ"ד החיד"א. יעצט אין די הגדה זאגן מיר אסאך מאל אז מיר לויבן און דאנקען ה', ברוך המקום, ברוך הוא, ברוך שנתן תורה וכו', ברוך הוא, ברוך שומר הבטחתו לישראל ברוך הוא און מיר דאנקן ה' פאר די גוטס וואס ער טוט פאר אונז, ממילא והיא דאס וואס מיר לויבן ה' וואס ער האט געטוהן פאר אונז ביז יעצט, איז שעמדה לאבותינו ולנו, דאס איז פאר אונז געשטאנען אין אלע דורות אז ה' זאל ווייטער טוהן מיט אונז חסדים און ראטעווען פון די גוים. (בני ר' יוסף הלוי קליטניק נ"י)

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ אדער הִיא שֶׁעָמְדָה.

דארף מען פארשטיין וואס איז די זאך וואס שטייט פריערט אין די הגדה אז מען זאגט וְהִיא שֶׁעָמְדָה, אז די זאך האט אונז געהאלטן אין אונזער גלות אויך, ווייל די הבטחה צו אברהם וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל, איז נאר געווען אויף יציאת מצרים? דעריבער וועגן דעם שטייט אין ספר שבלי הלקט-א ראשון- בשם זיין ברודער ר' בנימין, אז די הבטחה פאר אברהם איז אויך געווען אויף אלע שפעטערדיגע גליות, און ער ברענגט א ראי' פון מדרש (בראשית רבה פמ"ד יט) **אימה זו בבל, חשכה זו מדי, גדולה זו יון, נופלת עליו זו אדום, און אויך די גאולה אחרונה**, אז ביי אלע גאולות וועט זיין דָן אָנֹכִי, וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל, דעריבער איז גוט די לשון וְהִיא שֶׁעָמְדָה, וואס גייט ארויף אויף פריערט, אבער די הייליגע רמב"ם איז גורס הִיא שֶׁעָמְדָה, און אזוי אויך נאך ראשונים, און די שטיקל וְהִיא שֶׁעָמְדָה גייט ארויף אויף בָּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, אז דאס וואס דער אויבערשטער היט זיין הבטחות אויף זיינע קינדער, דאס האלט די אידן אין אלע גליות. (שמח זבולון תש"פ)

שיטת הרשב"א הִיא שֶׁעָמְדָה

די רשב"א איז גורס ווייל ער פרעגט א קשיא אויף וועמען גייט ארויף שֶׁלֹּא "אֶחָד" בִּלְבָד עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ: ווייל אויב עס מיינט פרעה, קען דאס נישט זיין, ווייל פרעה האט נישט געוואלט הרגענן די אידן, ער האט נאר געוואלט מען זאל ארבעטן פאר אים? דעריבער מוז מען זאגן אז דער "אֶחָד" איז לבן, ממילא האלט דער רשב"א אז הִיא שֶׁעָמְדָה איז טאקע די אנפאנג פון די הגדה, און דעריבער שטייט גלייך נאכדעם צֵא וּלְמַד וואס לָבָן האט געוואלט טאן צו יעקב וא"ש. (שמח זבולון תש"פ)

וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם. לכאורה וואס איז די לשון מִיָּדָם? עס האט געקענט שטיין והקב"ה מצילנו. נאר די פשט איז, אז מען זעט אז דוקא די ישועה פאר כלל ישראל איז ארויס געשפראצט דורך די הענט פון די שונאים. משה רבינו האט זיך געהאדעוועט אין די הויז פון פרעה, און דערנאך האט ער אויסגעלייזט די אידן. המן הרשע האט געגעבן די עצה פאר אחשורוש צו הארגענ'ן ושתי און דערנאך איז אסתר געווארן מלכה, און דורך דעם איז געווען א ישועה פאר כלל ישראל. איז דאס מיינט מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם: די ישועות מאכט דער אויבערשטער זאל גיין דוקא דורך די הענט – מִיָּדָם – פון די שונאים. (גבול בנימין)

צֵא וּלְמַד מַה בִּקֵּשׁ לָבָן הָאֲרַמִּי לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב אָבִינוּ. שֶׁפַּרְעֹה לֹא גָזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים וְלָבָן בִּקֵּשׁ לַעֲקוֹר אֶת הַכֹּל שֶׁנֶּאֱמַר: אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי, וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט, וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל, עָצוּם וָרָב.

דארף מען פארשטיין דעם ענין לָבָן בִּקֵּשׁ לַעֲקוֹר אֶת הַכֹּל, און וואס איז דער ראי' פון אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי? נאר מען קען זאגן אז דער איינציגסטער זאך וואס האלט כלל ישראל אין אלע דורות אין אלע פארשידינע מצבים, איז די מסורה, וואס מיר האבן פון אונזערע עלטערן ביז מתן תורה, אבער די משכילים זאגן, אונזערע עלטערן זענען געווען אַלט מָאדִיש און היינט איז א נייע וועלט, און אזוי זענען זיי אינגאנצן אוועק געריסן פון אידישקייט, זעהט מען די וויכטיגקייט פון מסורה. קען אויך זיין פשט דא: וְלָבָן בִּקֵּשׁ לַעֲקוֹר אֶת הַכֹּל: ווי אזוי וואלט ער דאס געטאן, שטייט אין פסוק: אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי ער האט געוואלט מאכן פארגעסן די מסורה פון טאט'ן, און זאגן היינט איז א נייער וועלט. (שמח זבולון)

וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה , אָנוּס עַל פִּי הַדִּבּוּר. וַיָּגָר שָׁם , מְלַמֵּד שֶׁלֹּא יָרַד יַעֲקֹב אָבִינוּ לְהִשְׁתַּקֵּעַ בְּמִצְרַיִם אֶלָּא לָגוּר שָׁם:

צו פארשטיין וואס איז דער ענין פון ירידה? און פארוואס איז ער געווען געצוואונגען און נישט געגאנגען פון זיין אייגענעם רצון? נאר דעם ירידה איז געווען פאר יעקב א שטארקע ירידה אריינגיין אין אזא ארץ טמאה, נאר וועגן רצון הבורא עפ"י הדיבור. און דעריבער איז געווען נאר לָגוּר שָׁם און נישט לְהִשְׁתַּקֵּעַ (באר שמואל אב"ד אונסדארף)

וַיּוֹצִאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה, וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים. אֲנִי יְיָ.

וַיּוֹצִאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, וואס איז די שינוי לשונות מלאך, שרף און שליח? נאר עס שטייט אין זוהר הק' פ' שמות עס זענען דא מלאכים וואס זייער שליחות איז פאר דין און רחמים, און עס איז דא מלאכים וואס זייער תפקיד איז נאר דין און עס איז דא מלאכים וואס זייער תפקיד איז נאר רחמים אויף לטובה, דער חילוק איז אז דער נאמען מלאך איז פאר דין און רחמים אזוי ווי עס שטייט (במדבר כ טו) וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיֹּצִאֵנוּ מִמִּצְרָיִם. און אויך פארקערט ביי סדום (בראשית יט א) שטייט וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה, וואס איז געווען לדין צו איבערקערן סדום, דאס איז א מלאך. דער שרף איז א מלאך וואס אזוי ווי עס מיינט פארברענען, צו שטראפן און דין, און דער מלאך וואס הייסט שליח ער איז אויף צו טאן גוטס ווייל שליח של **אדם כמותו** און ביי דעם אויבערשטן איז אלעס לטובה ממילא איז זיין מלאך שליח אויך לטובה, הייסט דער מלאך א שליח. דאס זאגט די בעל הגדה, ביים ארויסנעמען די אידן פון מצרים וואלט מען געקענט שיקן א מלאך וואס דא איז געווען א שלעכט פאר מצרים און גוט פאר די אידן פון דעסטוועגן וַיּוֹצִאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ. נאכדעם שטייט וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וואס דאס איז דין וואלט איך געקענט

שיקן א שרף פונדעסוועגן שטייט וְהִכֵּיתִי וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף, און נאכדעם שטייט וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, וואס דאס איז א טובה פאר כלל ישראל צו מכניע זיין די געטשקעס פון מצרים פון דעסטוועגן אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים. אֲנִי יְיָ, איך שיק נישט קיין שליח נאר אלעס וועל איך אליין טאן. (הגדה ריח דודאים מייזליש)

וַיּוֹצִאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ: שטייט פון די הייליגער אריז"ל, אז דער טעם פארוואס דער אויבערשטער האט אליין געמוזט ארויס נעמען די אידן פון מצרים און נישט דורך א מלאך, ווייל די טומאת מצרים איז געווען אזוי גרויס און שטארק וואלט אפילו א מלאך זיך געקענט שטרויכלען אין די טומאה ע"כ דברי האריז"ל. מען קען אויך זאגן נאך א טעם פארוואס דער אויבערשטער האט נישט געקענט שיקן א מלאך ווייל מיר ווייסן אז א מלאך קען נישט טאן צוויי שליחות, און מיר ווייסן אז די מכות פון מִצְרַיִם איז געווען א בחינה פון נגוף ורפוא: דאס מיינט שְׁטְרָאף פאר מִצְרַיִם און רפואה פאר די אידן, איז דעריבער האט מען נישט געקענט שיקן א מלאך. ווייל ער קען נישט טאן צוויי שליחות. (הרה"ק ר' משה מקאזניץ)

וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה – אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ: [די מעשה פון הקב"ה איז לכל הדורות אבער דורך א שליח שליח איז דאס מוגבל לפי השליח] פארוואס איז געווען די גאולה דורך די אויבערשטער און נישט דורך א שליח? נאר א מעשה וואס איז געמאכט דורך א שליח איז די מעלה נאר ווי חשוב די שליח איז, אויב אזוי אויך די גאולה, וואלט געקענט קומען דורך משה רבינו ווייל ער איז זייער חשוב! אבער דורך א שליח וואלט נאר געקענט אויפטאן פאר יענע צייט און פלאץ, אבער די מעשים פון אויבערשטן איז אויף נצחיות, ווייל דער אויבערשטער איז מחיה די גאנצע בריאה און ער איז למעלה מן הזמן. דאס זאגט די הגדה "וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרָיִם, הֲרֵי אָנוּ וּבָנֵינוּ וּבְנֵי בָנֵינוּ מְשֻׁעְבָּדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם" ווען נישט וואס דער אויבערשטער וואלט אונז אליין ארויסגענומען נאר אונז אויס געלייזט דורך א שליח וואלטן מיר נאך געווען משועבד צו פרעה אזוי די מהר"ל שרייבט, ווייל די גאולה פון א שליח וואלט געווען נאר פאר דעמאלטס און נישט אויף אייביג. דאס זאגט דער פסוק (שמות כ' ב') "אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים" אזוי ווי דער אויבערשטער לעבט אויף אייביג אזוי איז די יציאה אויך אויף אייביג. דאס זאגט דער פסוק (תהלים קלו ד) "לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ." ווייל דאס וואס דער אויבערשטער טוט אליין דאס האט א קיום, לעולם חסדו. (הבינונו תורתך) דער זעלבע בחינה האבן מיר געברענגט פריערט פון הייליגן שפת אמת. אויף עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה.

פארוואס שטייט נישט וַיָּרֵעוּ לָנוּ?

וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים – כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר: הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה: פרעגט דער הגדה גבולות בנימין (הגאון ר' בנימין בהר"ר חיים ראפפורט תקמ"ט) אז עס וואלט געדארפט שטיין וַיָּרֵעוּ "לָנוּ" הַמִּצְרִים, ער האט אונז געפייניגט, נישט אֹתָנוּ, מיט אונז? אויך איז שווער פארוואס ברענגט מען דוקא דעם פסוק פון הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ, וואס דא שטייט אז די מצריים האבן נאר געטראכט צו טאן שלעכט פאר די אידן, און מען האט נישט געברענגט גענוג פסוקים פון די תורה וואס שטייט קלאר אז די מצריים האבן געפייניגט די אידן? נאר דער לשון פון וַיָּרֵעוּ איז אויך טייטש פון ריעות, פריינדשאפ, [אהבה ואחוה שלום וריעות] דאס מיינט אז די מצריים האבן געוואוסט אז מען וועט גליך גיין שטרענג מיט די אידן וועלן זיי זיך נישט לאזן, דעריבער האבן די מצריים געמאכט אז זיי זענען פריינדלאך צו די אידן, דאס מיינט אֹתָנוּ, זיי האבן געזאגט מיר זענען גוטע פריינד, אבער בשעת מעשה האבן זיי געטראכט עצות ווי צו פייניגן די אידן, און אזוי זיי אריינכאפן אין די שווערע ארבעט, און דאס איז טאקע די ראי' פון פסוק הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ, וואס די מצריים האבן שוין געטראכט עצות. (תיקון משה– הגאון ר' משה סג"ל פאללאק אב"ד בנהארט תרכ"ט)

רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: מִנַּיִן אַתָּה אוֹמֵר שֶׁלָּקוּ הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם עֶשֶׂר מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת? בְּמִצְרַיִם מָה הוּא אוֹמֵר? וַיֹּאמְרוּ הַחַרְטֻמִּים אֶל פַּרְעֹה: אֶצְבַּע אֱלֹהִים הִוא

וואס איז דער ענין פון אֶצְבַּע? נאר מיר טרעפן אז נאר ביי פיר מכות איז פרעה נתפעל געווארן פון זיי און געבעטן משה ער זאל מתפלל זיין זיי זאלן אוועקגיין פון אים, נאר ווייל זיין תשובה איז נישט געווען א תשובה שלימה איז נישט געבליבן ביי אים די תשובה: ביי צפרדע, ערוב, ברד, ארבה. און די ר"ת פון זיי איז אצב"ע, און דאס מיינט אֶצְבַּע די פיר מכות, אֱלֹקִים הִוא, האט דער אויבערשטער אים געגעבן ער זאל תשובה טאן מיטן אמת אבער ער האט נישט דעריבער האט ער באקומען זיין מפלה. (הגדה ריח דודאים מייזליש)

חֲסַל סִדּוּר פֶּסַח כְּהִלְכָתוֹ,כְּכָל מִשְׁפָּטוֹ וְחֻקָּתוֹ. כַּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסַדֵּר אוֹתוֹ כֵּן נִזְכֶּה לַעֲשׂוֹתוֹ.

חֲסַל סִדּוּר פֶּסַח וז"ל הבית אהרן מקארלין: למה אנו אומרים על הסדר של פסח חֲסַל ואין אנו אומרים חֲסַל על כל מצות אחרות, כי הנה שמעתי מא"א אדמו"ר זצ"ל – הרה"ק ר' אשר מסטאלין זיע"א- שמטעם זה נקרא סיפור הגדה סדר, כי זהו סֵדֶר על כל השנה. כי כל המצות תלוים ביצ"מ. ובקבלת התורה נאמר ג"כ אשר הוצאתיך מארץ מצרים כי אז היה גלוי אלקותו יתברך וזהו סדר בכל העלמות.

פלפולי דאגדתא

די וועלט פרעגט פארוואס שטייט נישט דערמאנט משה רבינו אין די הגדה? בפשטות וואלט מען געזאגט אז עס שטייט יא: " ויאמינו בה' ובמשה עבדו" אבער דאס איז נישט קיין תירוץ ווייל דער עיקר שטייט "את הי"ד הגדולה" צו ווייזן דעם חילוק פון יַ"ד און אֶצְבַּע, דעריבער ענדיגט מען די פסוק. אין די אלטע הגדות שטייט דאס נישט. די גדולי עולם האבן אלע געהאט שווער דעם קשיא און געענטפערט תירוצים, דער אור החיים אין ראשון לציון, דער ווילנא גאון און אזוי ווייטער ביז גדולי זמנינו. די כלי חמדה האט אן אריכות און צום סוף זאגט ער: ווי באלד עס שטייט ויוציאנו ה' אלקינו לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף כי אם הקב"ה בעצמו, וועגן דעם שטייט נישט אז משה רבינו האט אונז ארויס גענומען אפילו ער איז די עיקר שליח אבער דער גואל איז געווען הקב"ה בעצמו, הר' אלכסנדר קנאפפלער שליט"א האט מיר געענטפערט ווייל עס איז דא א דעה אז משה רבינו האט געשריבן די נוסח פון הגדה און פון זיין גרויסע עניוות האט ער נישט געשריבן די הגדה אזוי ווי דער חפץ חיים און נאך. עס איז דא א רמז אין די גמרא (סוטה דף יג:) וימת שם משה ספרא רבה דישראל איז די ר"ת סד"ר.

א שטארקע קשיא אויפן רמב"ם הלכות חמץ ומצה (פרק ז' הלכה ב) וואס שרייבט וז"ל: מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך לפי דעתו של בן אביו מלמדו כיצד אם היה קטן או טיפש אומר לו בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים ובלילה הזה פדה אותנו הקב"ה ויוציאנו לחירות ואם היה

הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו הכל לפי דעתו של בן עכ"ל. לכאורה דארף מען פארשטיין ווייל די נסים האט דער אויבערשטער דאס געמאכט און נישט משה רבינו וצ"ע?

דרוש נחמד בענין מצה פרוסה וגאולת מצרים

הָא לַחְמָא עַנְיָא: למה נקרא שמו לחם עוני מפני שעונין עליו דברים הרבה (פסחים לו) צו פארשטיין דעם עונין עליו וכו', אויך פארוואס דארף מען נעמען א פרוסה פאר די מצוה? און וואס איז דער רמז אז מען דארף נעמען מצה וואס איז נישט קיין פארטיגע זאך? נאר מען קען זאגן דער ענין איז אז דער גאולה פון מצרים איז נישט געווען א גאולה שלימה, ווייל מען האט די אידן נישט אויסגעלייזט אין זייער זכות נאר ווייל זיי וואלטן חלילה אריין אין נ' שערי טומאה דעריבער איז געווען בחפזון מען האט זיי גיאגט ארויסגיין פון מצרים, דעריבער איז די רמז פון מצה אז מען האט געיאגט און זיי האבן נישט געהאט צייט עס זאל פארטיג ווערן, ווייל אויב זיי וואלטן געווארט עס זאל ווערן חמץ וואלטן די אידן קיינמאל נישט געקענט אויסגעלייזט ווערן, און עס שטייט אויב די אידן וואלטן געקענט בלייבן די גאנצע צייט און נישט פאלן אזוי טיף אין טומאה, וואלט שוין מער נישט געדארפט זיין גלות פאר כלל ישראל, קומט אויס דאס מיינט לחם עוני מפני שעונין עליו דברים הרבה אז מען דערציילט מיטן מצה, עס איז א מצוה מיט א פרוסה, ווייל די גאולה איז נישט געווען א גאנצע, ווייל מען וועט נאך דארפן גיין אין גלות, און מען עסט אויך מצה צו ווייזן אז די גאולה איז געווען בחפזון מצד דעם חסרון פון כלל ישראל און נישט פון זייער מעלה, נאר א טובה פאר זייער נשמה, דעריבער זאגט מען גלייך אין אנפאנג פון די הגדה: הָא לַחְמָא עַנְיָא דִי אֲכָלוּ אַבְהָתָנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם, וואס דאס איז געווען,כל דכפין, מען האט נישט געהאט קיין ברירה און געמוזט ארויסגיין, אבער מיר ווילן תשובה טאן, וועט שוין זיין לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. , מיט דעם איז גוט וואס מען זאגט רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח, לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן: פֶּסַח, מַצָּה, וּמָרוֹר, און די אלע דריי זאכן דערמאנען אונז אז די גאולה איז געווען פארן צייט, דעריבער זאגט מען פֶּסַח עַל שׁוּם שֶׁפָּסַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל בָּתֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וואס עס איז באמת נישט קיין כבוד אז בְּנָגְפּוֹ אֶת מִצְרַיִם, וְאֶת בָּתֵּינוּ הִצִּיל, נאר עס האט געמוזט אזוי זיין, און מַצָּה ווייל אזוי האט געמוזט זיין, און מָרוֹר ווייל וַיְמָרֲרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה, און דאס איז געווען א טובה אז אין זכות פון דעם שווערן שיעבוד האט מען געקענט ארויסגיין פארן צייט, דאס שטייט אין די הגדה רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר, ער פלעגט שטענדיג דערמאנען די סיבה פון אונזער גלות, איז נאר ווייל די אידן זענען ארויס צוליב די טומאה, דעריבער איז ער מעורר אז מען זאל תשובה טאן און עס וועט זיין וּפְדוּיֵי ה' יְשֻׁבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה אמן. (באר שמואל אונסדארף)

ענ̇יני פסח בהלכה ועל ההגדה

א ווינקל אין א מנהג און הלכה – פסח:

שואלין ודורשין בהלכות הפסח

שטייט אין די גמ' (פסחים דף ו ע"א) **שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלושים יום.** איז משמע אז מען דארף שוין לערנען הל' פסח דרייסיג טעג פאר פסח. **רשב"ג אומר: שתי שבתות.** ער האלט צוויי וואכן איז געגוג. איז לכאורה שווער ווייל אין גמ' (מגילה דף ד און דף לב) שטייט **"משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחג"**, זעט מען אז נאר אין יו"ט אליין דארף זיין שואלין ודורשין און נישט דרייסיג טעג אדער צוויי וואכן פארן יו"ט, איז לכאורה א סתירה אין די מאמרים! נאר מען קען זאגן: אז אין יו"ט אליין דארף מען עוסק זיין אין זיינע הלכות כדי צו וויסן ווי זיך צו פירן, קומט די גמ' ביי יו'ט פסח וואס האט אויך די הגדה וואס שבועות און סוכות האט דאס נישט, און חז"ל ווילן אז מען זאל קומען צום סדר שוין אנגעגרייט סיפור יציאת מצרים מיט די מדרשים און שיינע פשטים אויף די הגדה וואס דאס שאפט א נחת רוח אין הימל, דעריבער דארף מען א חודש אדער לכה"פ צוויי וואכן. – מען קען מדייק זיין אז בהלכות מיינט לאו דוקא הלכות און הלכות מיינט דוקא הלכות– אגב שטייט אין די פוסקים, אז שואלין ודורשין הל' חג בחג איז אויך ביי די אלע ימים טובים ווי ר"ה, יו"כ, חנוכה און פורים. ולפי דברינו, זאל מען אויך אנגרייטן פאר פורים דעם פירוש המגילה און דער גודל הנס.(שמח זבולון תשע"ט)

א ווינקל אין א מנהג און הלכה – פסח:

וואס טוט מען מיט די אֲפִיקוֹמָן?

לייגן די מצה פון אֲפִיקוֹמָן אויף די אקסלען פארן סֵדֶר

שטייט אין שו"ע (או"ח סי' תע"ג ס"ו) **ויקח מצה האמצעית ויבצענה לשתים** –מען צוברעכט דאס אויף צוויי–**ויתן חציה לאחד מהמסובין לשומרה לאֲפִיקוֹמָן** –מען גיט איין האלב פאר איינעם צו היטן די אֲפִיקוֹמָן– **וְנוֹתְנָהּ אוֹתָהּ תַּחַת הַמַּפָּה, וחציה השניה ישים בין שתי השלימות.** אינטרעסאנט צו באמערקן אז דא שטייט מען גיט די אֲפִיקוֹמָן פאר איינעם דאס צו היטן, קען מען קלערן איז דאס צו היטן ווייל עס איז דא מנהגים צו גנבנען די אֲפִיקוֹמָן, דעריבער היט מען דאס פון די גנבים! אדער פשוט עס זאל זיך נישט פארלירן, ווייל אֲפִיקוֹמָן איז דאך א דאורייתא, און ביי א דאורייתא דארף מען מאכן גדרים און דאס שטארק היטן!

שטייט דארטן אין מגן אברהם (ס"ק כ"ב) **תַּחַת הַמַּפָּה: ויש שנותנין אותם על כתפיהן זכר ליציאת מצרים.** מען לייגט די אפיקומן אויפן אקסל אזוי ווי די אידן זענען ארויס אזוי פון מצרים, און אין סידור ר' יעקב עמדין אין הגדה שטייט: **וז"ל ויתננו על כתפו וילך בו ד' אמות, ויאמר זֵכֶר לַאֲבוֹתֵינוּ שיצאו ממצרים וּמִשְׁאֲרֹתָם צְרוּרֹת בְּשִׂמְלֹתָם עַל שִׁכְמָם** (שמות יב לד) עכ"ל. און דער כתב סופר פלעגט אזוי טאן און געזאגט פאר די בני ביתו: **ככה יצאו אבותינו ממצרים, וּמִשְׁאֲרֹתָם צְרוּרֹת בְּשִׂמְלֹתָם עַל שִׁכְמָם.** מיין שווער הרה"צ ר' יוסף טויסיג זצ"ל ממאטטערסדארף, האט זיך אויך געפירט אז מען האט געלייגט די מצה אויפן אקסל און די משפחה איז ארום דעם טיש און געזאגט "אזוי זענען די אידן ארויס פון מצרים מיט די מצה אויף די אקסלען"

סיפור לפסח בענין הנ"ל

יעצט גייט מען ארויס פון מצרים

דער סטריקובער רבי פון בני ברק מרן אדמו"ר רבי אברהם לנדא זצוק"ל האט געהערט פון זיין הייליגן טאטן הרה"ק רבי יצחק יעקב דן זי"ע– בן רבי אלימלך מנחם מנדל בן הרה"ק ר' דוב בעריש מביאלא א תלמיד און דער ממלא מקום פון ר' מנחם מענדל מווארקא זצוק"ל- דעם ערשטן יאר וואס זייער זיידע הרה"ק רבי דוב בעריש האט געפירט די הנהגה פון חסידי ווארקא, זענען געקומען אסאך חסידים אויף פסח צו זיין ביים נייעם רבין מיט א דערהויבענעם סדר, אבער ווען די חסידים זענען אנגעקומען צום סדר איז זיי שלעכט געווארן, ווייל די רביצין איז געזעצן אויף איר פלאץ, און וויפיל מען האט איר געבעטן, האט זי נישט געוואלט ארויסגיין פון צימער! האבן די חסידים געשיקט פון די זקני

חסידים און איז צו געגאנגען צו איר און געפרעגט אויף איר פירונג! האט זי געענטפערט: ווי קען דאס זיין אז איך זאל נישט זיין בשעת מיין הייליגן מאן זאגט "**בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים**" וואס דעמאלטס שטעלט ער זיך אויף און נעמט די מצות און לייגט דאס אויף די אקסלען און זאגט מיט א זיסקייט: "**יעצט גייט מען ארויס פון מצרים**", פיל איך אויך אז איך גיי יעצט ארויס פון מצרים, און אויף דעם בין איך נישט מוותר, און די חסידים האבן איר געלאזט בלייבן. דער סטריקובער רבי ר' **אברהם** האט די מעשה דערציילט פאר זיין ראש ישיבה, דער **גרי"ז פון בריסק** זצ"ל, האט זיך דער גרי"ז זייער געפריידט דאס צו הערן, און דער גרי"ז האט אויסגעפירט אז דאס איז טאקע מדוייק אין לשון הרמב"ם (הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ו) "**בכל דור ודור "חייב אדם להראות את עצמו" כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים**" און דער לשון "**חייב אדם**" קומט צו זאגן אז מען דארף טאן א פְּעוּלָה צו ווייזן אז מען איז ארויס פון מצרים, און לייגן די מצות אויף די אקסלען איז א פְּעוּלָה. (שמח זבולון תשע"ט)

א ווינקל אין א מנהג און הלכה – פסח:
בענין י"ב חלות פון א צדיק לגבי חמץ

עס איז דא א אלטע שאלה: וואס ביי חסידים איז אנגענומען אז א חלה פון די י"ב חלות פון א צדיק האלט מען פאר א שמירה. שטעלט זיך די שאלה וואס טוט מען מיט פסח? ווייל מען פירט זיך אז חמץ בעין פארקויפט מען נישט! אין קובץ בית אהרן וישראל שנה י"ג ח"א דף ק"ז ברענגט מען דעם מנהג פון רבותינו מסטאלין קארלין וז"ל י"ב חלות שהיו לרבותינו הקדושים והטהורים זיע"א מי"ב חלות של צדיקים לא היו שורפים.

אין סטאלין איז געווען א אוצר פון אלטע חשובע זאכן– און דארטן איז געווען 3 חלות פון די י"ב חלות, איינס פון הרה"ק ר' יצחק מנישכיז, איינס פון הרה"ק ר' מאיר'ל מפרימישלאן, און איינס וואס דער **שר שלום מבעלזא** זיע"א האט געגעבן פאר הרה"ק ר' אשר מסטאלין –דער יונגער רבין–, זון פון הייליגן בית אהרן זיע"א. אגב דערציילט מען, אז במשך פון די יארן האט מען נישט געוואוסט וועלכע חלה איז געווען פון דעם **שר שלום**! יארן שפעטער ווען מרן אור ישראל מסטאלין האט זיך משדך געווען מיטן זון פון הייליגן צדיק ר' ישכר דוב, הרה"ק ר' **שלום מאפטא**, האט מען געפרעגט דעם הייליגן צדיק ר' אהרן מבעלזא זיע"א צו ער וועט וויסן וועלכע חלה איז פון זיין הייליגן זיידן? און דער בעלזא רב האט גלייך געזאגט אויף א חלה אז דאס איז פון זיידן! אין שו"ת הד"ר פון רבי יחיאל מיכל מניזנוב סי' כ"ה שרייבט פון הרה"ק מראהטין זיע"א וואס האט פארקויפט א קיכל וואס ער האט באקומען פון הרה"ק ר' **אייזיק מזידיטשוב** און אזוי פירן זיך חסידים הגם מען וויל אז די חמץ זאל האבן א קיום אין פסח אבער וויבאלד ער וויל דאס נישט עסן ביז נאך פסח און מען האלט דאס נאר פאר א שמירה און א זכות, ווערט די חמץ בטל פון דעם. אין שו"ת **ערוגת הבושם** (או"ח סי קי"ב) איז ער דן וועגן א חלה פון הרה"ק ר' **יהושע מבעלזא** זיע"א און איז מצדד, מען זאל דאס פארברענען וועגן צוויי טעמים. איינס: ווייל עס איז רוצה בקיומו, ער וויל דאס האלטן ממילא איז נישט חל די מכירה. צווייטנס: ווייל דאס איז חשוב ביים מענטש און די חלה איז געלעגן על שלחן גבוה פון צדיק זאל מען זאגן דעם כלל הואיל ואיתעביד מצוה חדא נעביד בי' מצוה אחריתי (גמ' ברכות לט:), אבער דער שו"ת **ויצבר יוסף** פון הגאון ר' **יוסף שווארץ** זצ"ל, ברענגט דאס, און איז חולק אויף אים, ווייל די כלל פון הואיל, איז נאר געזאגט ביי עירוב תבשילין אדער עירוב תחומין, ווייל נאר ביי דין עירוב שטייט אין די גמרא דער כלל.

דעריבער זאל יעדער פרעגן זיין רב וואס צו טאן.

א ווינקל אין א מנהג און הלכה – פסח:
ברכה על סיפור יציאת מצרים

די ראשונים פרעגן פארוואס האט מען נישט מתקן געווען א ברכה די נאכט פון פסח על סיפור יציאת מצרים? דער הייליגער רא"ש איז מעורר אז לויט דער תנא וואס האלט אז חרוסת בליל הסדר איז א מצוה דאורייתא, פארוואס מאכט מען נישט א ברכה אויף די חרוסת? און ענטפערט, די כלל פון עיקר און א טפל אז מען מאכט א ברכה אויף די עיקר און פטר'ט דער טפל, און די עיקר איז די מרור און אויף דעם מאכט מען א ברכה על אכילת מרור. דער הייליגער חת"ם סופר ברענגט יֵש מְתַּרְצִין אז די ברכה פון סיפור יציאת מצרים איז שוין נכלל אין ברכת אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ, אויף דעם פרעגט ער, פארוואס ביי אלע מצוות מאכט מען די ברכה עוֹבֵר לְעֲשִׂיָּיתָן, פאר מען טוט די מצוה, אויב אזוי פארוואסווארט מען דא ביז אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ וואס איז סוף פון סיפור יציאת מצרים? און ער ענטפערט לויט די גמ' ערבי פסחים (דף קט"ז ע"ב) מתחיל בְּגְנוּת ומסיים בשבח, עבדים היינו, און חייב אדם לראות עצמו כאלו הוא הי' עע"ז ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו, ממילא אזוי ווי ביי א גר, ווען ער טובלט זיך מאכט ער די ברכה נאכן טבילה, ווייל פאר דעם קען ער נישט זאגן וְצִוָּנוּ, דאס זעלבע איז ביי סיפור יציאת מצרים, ווערן מיר נאר אויסגעלייזט שפעטער, דעריבער איז מען יוצא מיט די ברכה אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ עכ"ד החת"ם סופר. אנדערע ווילן ענטפערן ווייל עס איז נישטא א שיעור אויף וויפיל סיפור, און אויף אזאך וואס איז נישטא א שיעור מאכט מען נישט א ברכה, אויף דעם איז שווער אז ביי תרומה איז אויך נישטא א שיעור, ווייל חִטָּה אַחַת פוטרת את כל הכרי, און מען מאכט יא א ברכה! למעשה איז דא דריי מצוות חנוכה, פורים און פסח, וואס זענען ביי זיי אינטרעסאנטע חילוקים: ביי חנוכה האט מען נישט קובע געווען מען זאל דערציילן די נסים אבער עס איז דא א ברכה שעשה נסים. ביי פורים איז דא סיי דער חיוב פון סיפור הנס מיט קריאת המגילה און סיי די ברכה שעשה נסים. און ביי פסח איז דא די חיוב מדאורייתא לספר סיפור יציאת מצרים, אבער א באזונדערע ברכה אויפן נס איז נישטא. (שמח זבולון)

ביאור בדברי הראשונים בענין מגביהין הקערה

עס איז דא א מחלוקת הראשונים צו "הא לחמא עניא" איז א חלק פון די הגדה: דער מחזור ויטרי שרייבט, אז ווייל מען האט גערעדט אין בבל בלשון ארמית דעריבער זאגט מען הא לחמא עניא בלשון ארמית כדי די קינדער זאלן נאך דעם פרעגן מה נשתנה. די ריטב"א שרייבט, אז דער אנהייב פון הגדה איז עבדים היינו. אבער דער כל בו און ארחות חיים שרייבן אז הא לחמא איז א חלק פון די הגדה ווייל דורך דעם לאזט מען וויסן פאר די קינדער פארוואס מען צוטיילט די מצה אויף צוויי חלקים ווייל אזוי טוט דער ארימאן.

הגבהת הקערה או עקירת הקערה

שטייט אין די הגדה מגביהין הקערה, דער מקור פון דעם איז נישט אין די גמרא נאר אין די ראשונים. און אין דעם איז דא א מחלוקת אויב מגביהין הקערה, צו מען דארף אראפנעמען פון די קערה די זרוע און ביצה, ווען מען הויבט אויף די קערה, א טייל זאגן אז מען דארף זיי אראפנעמען כדי עס זאל נישט אויסזען אזוי ווי מען הויבט אויף קדשים בחוץ, אבער דער רשב"ם (פסחים ד"ף קט"ו ע"ב ד"ה ואין, זאגט: אז וויבאלד דעם ענין פון אויפהויבן די קערה איז כדי די קינדער זאלן דערקענען א שינוי און פרעגן, איז נישטא דעם

חשש פון מגביה קדשים בחוץ, און מען דארף נישט אראפנעמען די תבשילין. אבער די רשב"ם פירט אויס אז ער האלט אז מגביהין הקערה מיינט עקירת הקערה אראפנעמען די קערה פון טיש, און מען לייגט דאס אין א זייט כדי די קינדער זאלן פרעגן פארוואס נעמט מען אראפ די קערה. און די מקור פון דעם איז די גמרא (דף קט"ו) למה עוקרין את השולחן אמרי דבי רב ינאי כדי שיכירו תינוקת וישאלו. אבער קומט דער ראבי"ה און קריגט זיך אויף דער רשב"ם און זאגט אז דער גאנצע ענין פון מגביהין הקערה איז אזוי ווי ביי הגבהת הכוס, ווען מען זאגט, לפיכך אנחנו, וואס דאס איז א ענין פון שמחה, אזוי אויך איז מגביהין הקערה ביי הא לחמא אויך א ענין פון שמחה, ומהאי טעמא דארף מען נישט אראפנעמען די שני תבשילין, און ער פירט אויס, אז ווען מען זאגט לשנה הבאה בני חורין, דעמאלט'ס מאכט מען עקירת הקערה. קומט אויס אז עס זענען דא דריי שיטות אין די ראשונים: א] מען הויבט אויף די קערה, און אין דעם א מחלוקת צו מען דארף אראפנעמען די שני תבשילין. ב] מגביהין הקערה מיינט עקירת הקערה מן השולחן ביי הא לחמא. רשב"ם ג] מען טוט ביידע: ביי הא לחמא מאכט מען מגביהין און ביי לשנה הבאה בני חורין, מאכט מען עקירת הקערה. ראבי"ה. (ע"י המו"ל)

מדור העובדות לפסח

געוואלט מאכן א חומרא און נישט געלונגען

דער הייליגער דגל מחנה אפרים האט געהערט אז עס איז דא א חומרא ביי חמץ אז עס ווערט נישט בטל במשהו אפילו אין קאלטע וואסער, האט ער מחליט געווען אז ער וועט איינזאמלען שניי און דאס ארייןלייגן אין א גרוסער פאס און אזוי וועט ער האבן מהודר'דיגע וואסער אן קיין שאלות פון חמץ, און ער פריידט זיך זייער ווען ער גרייט אן פאר פסח די וואסער, אבער צו זיין וואונדער איז פונקט געווען א בייגעל אין די שניי וואס ער האט צוזאם געקליבן און האט געמוזט אויסגיסן די גאנצע וואסער און געמוזט נוצן די געהעריגע וואסער פון קוואל. האט ער נאכדעם געזאגט אז דאס איז געווען א קפידה פון זיידן דער בעש"ט הק' וואס האט נישט געהאט דעם חומרא.

תיקון המדות - קימחא דפיסחא מיט פקחות

אין ווילנא האט געוואוינט א איד א גאר גרויסע ארימאן וואס האט נישט געהאט עסן אויף יו"ט פסח און אפילו אויף א סדר, איז ער געקומען פסח אין שול און גייט צו צום רב דער גאון ר' חיים עוזר גראזינסקי זצ"ל און זאגט פארן רב פארן ארימאן איז נישטא גארנישט קיין עסן פאר אים און די משפחה און ער שעמט זיך אויך צו גיין מיט זיין משפחה צו אנדערע, ר' חיים עוזר איז געווען א פיקח עצום מאכט אזוי ווי דער איד פרעגט אים א שאלה און ר' חיים עוזר שרייט אוים אוי וויי אלעם איז טריפה און וואס וועסטו עסן ביים סדר? די מענטשן פון שול זענען שנעל צו געגאנגען צום רב און יעדער האט געזאגט זיי וועלן צושטעלן אלעם פארן איד, און אזוי האט ער געהאט בדרך כבוד קימחא דפיסחא.

(הגש"פ שדה צופים)

אנגעטאן א נייע מאנטל נאר פאר מים שלנו

הגה"ק ר' צבי הירש אבדק"ק רודניק בן הרה"ק ר' ברוך מגארליץ בן הדברי חיים מצאנז, דער טאטע פון פריערדיגן רבי פון קלויזנבורג זצוק"ל, האט אנגעפירט די מנהג פון זיין זיידן דער הייליגער צאנזער רב, אז עס בלייבט נישט איבער קיין געלט און אלעם צוטיילט מען פאר ארעמעלייט, און געלט אויף די בגדים האט מען ענדערש צוטיילט אויף צדקה, כל זמן דער בגד האט מען געקענט נוצן, און נישט געקוקט צו עס איז שיין צו נישט אויב מען האט עס געקענט גיין. פארשטייט זיך אז די חסידים האבן דאס נישט אויסגעהאלטן, און ווען דער רודניקער רבי איז אנגעקומען איינמאל צו זיינע חסידים אין בילגורייא מיט זיין צוריסענע אלטע מאנטל, האבן די חסידים מחליט געווען אז מען נעמט צוזאמען געלט און מען גייט קויפן פארן רבין א נייע ווארעמע מאנטל!

מען האט געשיקט צוויי חשובע שלוחים קיין רודניק איבערגעבן דעם רבין די מתנה פון זיינע חסידים, אבער ווען דער רבי האט דאס געזען האט ער געפרעגט פון וואו איז דער מאנטל? האט מען געענטפערט פון די חסידים אין בילגורייא! האט דער רבי געזאגט מן הסתם האט מען אויך גענומען פון ארעמעלייט! האט מען געענטפערט אז מען האט נאר גענומען פון נגידים.

אבער דער רבי האט שטרענג געזאגט אז וואס איז שלעכט מיט מיין מאנטל, איז מיר דען קאלט אין דעם? און די געלט וואלט מען ענדערש געדארפט געבן פאר ארעמעלייט! און דער רבי נעמט די מאנטל אוןווארפט דאס ארויס פון פענסטער, און די צוויי חסידים זענען ארויסגעלאפן, דערווייל האט די רעביצין מיט געהאלטן דעם גאנצן וויכוח און איז שנעל ארוים און גענומען דעם מאנטל און אויפגעהאנגען לעבן דעם אלטן מאנטל פון רבין, און זי האט פארשטאנען אז עס וועט זיין אין שאפע וועט דאס דער רבי זיכער נוצן!

דער רבי האט געזען דעם מאנטל אין שאפע אבער האט דאס נישט גענוצט, אבער די רעביצין האט זיך געפריידט אז דער רבי האט זיך נישט געבייזערט אויפן מאנטל, האט זי געווען זיכער אז דער רבי וועט עס נאך אמאל נוצן! און טאקע ווען פסח האט זיך דערנענטערט און מען דארף גיין שעפן מים שלנו וואס דאס איז א יו"ט ביי חסידים, און דער רבי גייט צום שאפע און נעמט דעם נייעם מאנטל און זאגט לכבוד דעם מצוה פון מים שלנו וועט מען אנטאן דעם נייעם מאנטל! האט דער גבאי זיך אנגערופן פארן רבין אז מען דארף דורכגיין בלאטע און לעבן טייך איז גאר שמוציק און די נייע מאנטל וועט ווערן שמוציק, אבער דער רבי מאכט זיך נישט וויסנדיג און גייט צו מים שלנו מיטן נייעם מאנטל און דער רבי פריידט זיך זייער אז ער האט א נייע מאנטל לכבוד דעם שעפן מים שלנו, און מען גייט און דער נייעם מאנטל איז געווארן זייער שמוציג און אויסגעזען א אלטע מאנטל און דער רבי שעפט די וואסער און מען זינגט און מען גייט אהיים.

דער רבי איז אהיים און אויסגעטאן דעם נייעם מאנטל און צוריק געלייגט אין שאפע, און געזאגט איך פריי זיך אז איך האב געקענט הנאה פון דעם נייעם מאנטל, אבער מער קען איך דיר נישט אנטאן ווייל מיינע עלטערן האבן זיך געפירט צו גיין מיט א בגד כל זמן, מען

קען עס נוצן. מנהג אבותיו איז געווען שטארק ביי די צדיקים, אבער פאר די חביבת המצוה, האט דער רבי גענוצט דער נייעם מאנטל וואס ער האט באקומען פון די חסידים. (עטרת תפארת צבי)

תיקון המדות - דער צדיק איז גרייט צו עסן געבראקס

הגה"צ ר' שמעון זעליכאווער זצוק"ל דער נהרי אש און משגיח אין ישיבת חכמי לובלין, האט מקפיד געווען צו האבן אורחים ביים סדר אזוי ווי עס שטייט ושמחת בחגיך והגר והיתום והאלמנה, איין יאר האט ער געהאט א בחור א יתום און א אלמנה און אויך א עלטערער איד ביים סדר, ר' שמעון האט אין מיטן סדר באמערקט אז דער זקן האט בכלל נישט קיין ציינער און ער וועט נישט קענען עסן די מצה. פארן זיך גיין וואשן האט ר' שמעון געזאגט פארן זקן אז ער מוז ווייקן די מצה און עס וועט ווערן געבראקס און ווייך! דער זקן ווערט אים שלעכט אבער ר' שמעון זאגט אים אז עס וועט זיין א סכנה פאר אים און געבראק'ס איז א חומרא פון בעש"ט און זיינע תלמידים, אבער נאר דער וואס קען דאס אויספירן, אבער דער זקן האט נישט געהאט קיין חשק ביז ר' שמעון האט אים געזאגט קלאר אויב איר האט מורא פון עסן געבראקס בין איך גרייט מיט צועסן מיט אייך, און דער איד האט געזען אז ר' שמעון מיינט דאס ערנסט און האט געגעסן די מצה געבראקס.

תיקון המדות - האט הרה"ח ר' אליעזר דוד פרידמאן שליט"א צוגעלייגט אז ביים גאון ר' חיים עוזר מווילנא זצ"ל איז אנגעקומען אין מיטן סוכות א חשובער אורח און ר' חיים עוזר האט זיך נישט געשפירט גוט און איז געבליבן אין שטוב אלץ מצטער פטור מן הסוכה, אבער מען האט אנגעגרייט א סעודה פארן אורח און ער וואשט זיך אין סוכה און ר' חיים עוזר קומט אראפ אין סוכה מיט א דיקע מאנטל זיך אנצו-ווארעמען, און ווען דער אורח פרעגט, איר זענט דאך פטור פון סוכה! האט ר' חיים עוזר געענטפערט: אבער פון הכנסת אורחים בין איך נישט פטור, און וואס פארא א טעם איז ברענגען א אורח און אים לאזן עסן אליין! זיי האבן געלעבט אין א אמת'ע חשבון זיע"א.

תיקון המדות - מען טאר נישט פארשעמען א איד

אין שטוב פון הרה"ק ר' שלמק'ע פון זוויהעל זצוק"ל האט זיך געדרייט אלע סארט אורחים, און אלע האבן געטאן וואס זיי ווילן און דער רבי האט קיינמאל נישט געהאט א שלעכטווארט צו קיינעם נאר אדרבא מיט געשפילט מיט יעדענ'ס משוגעת. פסח איז געווען זייער אסאך חומרות ביים רבינ'ס טיש אז מען האט נישט געלייגט ברעקלאך פון מצה אויפן טיש נאר דאס געגעסן אין א טאש. עס האט זיך געזעצט א אורח וואס האט געגעסן מאשין מצה און דאס ארויף געלייגט אויפן טיש און געקוועטשט די ברעקלאך אז עס האט געפלויגן איבער דעם גאנצע טיש. ווען דער רבינ'ס זון ר' גדליה משה זצוק"ל האט שטילערהייט געזאגט פארן טאטן אז יעצט איז פסח און מען דארף מעורר זיין דער איד זאל אכטונג געבן אויף זיינע מצות! האט ר' שלמק'ע געזאגט וואס ווילסטו פון אים, לאז אים אפ, מען טאר נישט פארשעמען א איד, אפילו אז מיר האבן שטארקע חומרות!

דער הייליגער בית אהרן האט באוואונדערט די סדר פון זיין חסיד

תיקון המדות - נישט געווארן אין כעס

דער הייליגער בית אהרן מקארלין זצוק"ל שרייבט אז א משהו חמץ איז נאר א דרבנן אבער א משהו כעס איז א איסור דאורייתא. מען דערציילט אז אין קארלין איז געווען א קארלינער חסיד, ר' בערטשע, א תמימות'דיגער איד, און א עובד ה'. פון זיין הנהגה ביים סדר נאכט איז דא אסאך וואס זיך אפצולערנען:

זיין ווייב איז נישט געווען קיין גרויסע באלעבאסטע, און ער אליין האט פאר פסח געטאהן כמעט די גאנצע ארבעט פון פסח'דיג מאכן. ערב פסח פאר'ן גיין אין שול האט ער אליין אנגעגרייט די סדר טיש מיט שיינע כלים און אויך די מַצּוֹת און ווייןָ, ווי אין שולחן ערוך שטייט, אז ווען מען קומט אהיים פון שוהל זאל מען גלייך קענען קידוש מאכן.

אבער בשעת ער איז געווען אין שוהל איז זיין ווייב אריבערגעאנגען דעם פסח טיש צו איר מזל האט זי זיך אנגעטשפעט אינעם טישטאך און זי האט נישט באמערקט ווי זי שלעפט אראפ אלעם פון טיש, די מצות, די וויין, די ליכט און די כוסות, און אפאר טעלערס האבן זיך צובראכן און זי האט ממש געמאכט א חורבן. און ווי עס פירט זיך ביי אסאך מענטשן, אנשטאט זיך אליין באשולדיגן פארוואס זי האט נישט אכטונג געגעבן, איז זי גאר געווארן אויפגערעגט אויף איר מאן כאילו ער איז שולדיג וואס זי האט געטאן, און זי האט באשלאסן אז זי הויבט גארנישט אויף פון די ערד און אלעם איבערגעלאזט ווי עס שטייט און גייט און זי האט זיך אריין געלייגט אין בעט שלאפן.

ווען ר' בערטשע איז אהיימגעקומען פון שוהל און געזען אז ס'איז חושך פינסטער האט ער נישט געוואוסט וואס גייט דא פאר! ווען ער האט באטראכט דעם מצב האט ער שוין פארשטאנען וואס דא איז געשען, און געפרעגט זיין ווייב זייער רוהיג וואס דא איז געשעהן? האט זי איהם נישט געענטפערט, נאר געבלאזן אויף איהם מיט כעס.

א גאר דערהויבענער חסיד איז ער געווען, און נישט געמאכט א עסק פון דעם און ער נעמט זיך אנגעצינדן די ליכט היתכן ס'איז דאך יום טוב, און ערשט דאן האט ער געזען די גאנצע מהפכה. ער האט גלייך געכאפט וואס דא גייט פאר! אז דער טישטאך איז נישט סתם אראפגעפאלן פון זיך אליין נאר פארקערט פון די נאכלעזיגקייט פון זיין ווייב איז דאס געשען! אבער מען דארף איר גיין בארוהיגן! האט ער איר אנגעהויבן איבערצובעטן מיט גוט הארציגע ווערטער אבער זי האט זיך נישט געלאזט: זי האט אוים געפלאצט מיט א כעס און געשריגן אויף אים קולות, אבער ער האט זיך נישט געלאזט און ער האט איר ווייטער בארוהיגט מיט שיינע ווערטער אז עס גארנישט פאסירט אז ער וועט אלעם אויפהייבן און אפווישן, און ביז א פאר מינוט וועט ער אלעם צוריק לייגן אויפ'ן פלאץ און מען וועט קענען אנהויבן דעם סדר. זי האט זיך בארוהיגט, און ער האט אלעם אויפגעהויבן מיט א שטארקן רוהיגקייט, און דערנאך האבן זיי געפראוועט צוזאמען א דערהויבענעם סדר מיט גרוים שמחה. אויף צו מארגנ'ס האט דער הייליגער בית אהרן געזאגט אין בית המדרש מיט גרוים התפעלות: "אונז האבן אויך אפגעראכטן א שיינעם סדר אבער צום סדר פון ר' בערטשע קומט עס נישט צו!"

וְשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל - אַתְּ פְּתַח לוֹ. עס איז געקומען א חסיד צום הייליגן תפארת שלמה פון ראדאמסק זצוק"ל און געבעטן ער דארף געלט פאר זיינע געשעפטן, זאגט אים דער רבי ער זאל גיין בארגן און באצאלן, זאגט דער חסיד קיינער וויל אים נישט בארגן! אויב

אזוי זאגט דער צדיק ביזטו יעצט א שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל, דו קענסט שוין נישט בארגן -שואל א לשון פון בארגן- קיין געלט, איז אַתְּ פְּתַח לוֹ, דארסטו מתפלל זיין און דער אויבערשטער וועט דיר עפענען זיין אוצר דיר צו שיקן.

געטייטשט ביים סדר - לְכַלּוֹתֵינוּ - צו בעטן פאר אונז

ביים סדר פון הייליגן ר' אהרן מקארלין זיע"א דער בית אהרן האט זיך דער רבי צו שמייכלט אין מיטן סדר, צום וואונדער פון אלע חסידים, האט זיין זון הרה"ק ר' אשר דער יונגער רבי זיע"א געפרעגט דער סיבה פון דעם, האט ער געזאגט אז ער האט געזען ווי יענער דארפ'ס איד טייטש וְהִיא שֶׁעָמְדָה: איז ר' אשר, דער יונגער רבי, געגאנגען דארט און געפרעגט דעם איד ווי אזוי האסטו געטייטש וְהִיא שֶׁעָמְדָה? און דער איד איז געווארן דערשראקן, ווייל ווער ווייסט וואס ער האט דא אָפּעטאן! זאגט אים דער רבי: שרעק זיך נישט, און דער איד זאגט אז ער האט געטייטשט וְהִיא: מיינט מען די צדיקים, שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ. זיי האבן אונז און אונזערע עלטערן געהאלפן, שֶׁלֹּא אֶחָד בִּלְבָד - עמד עלינו - נישט נאר איין צדיק האט אונז אונטערגעהאלטן - לְכַלּוֹתֵנוּ - צו בעטן פאר אונז, [פון דעם לשון ויחל משה], אֶלָּא שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, די צדיקים בעטן פאר אונז אין אלע דורות. פרעגט אים ר'אשר און ווי אזוי האסטו געטייטש וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם? בלייבט דער איד שטיין, און זאגט איך האב נישט געטראכט פון דעם! האט אויסגעפיהרט דער יונגער רבי אז דער טייטש איז וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם. אז דער אויבעשטער זאל אונז העלפן אז מען זאל נישט דארפן אנקומען צו די צדיקים. נאר אויף גוטע זאכן.

דער פארלוירענעם בעכער קומט צוריק ביים סדר

דודי הרב הגאון ר' משה שמואל טויסיג זצ"ל ראש ישיבת מאטטערסדארף האט דערציילט עס איז אמאל געווען א מעשה וואס ער האט אליין געהערט פון זיין רבין, הגאון הצדיק ר' יוסף צבי דושינסקיא זצ"ל וואס האט פאסירט ביים אברבנאל. וואס ער האט געהאט א זעלטענע שיינער כוס, א בעכער וואס ער האט דאס גענוצט נאר ביים סדר. איינמאל האט דער קעניג פון ספרד באזוכט דעם אברבנאל און זיין הויז, און ער האט דערזען דעם כוס און ער האט געזאגט פאר די אברבנאל, איך בעט דיר שענק מיר דעם כוס ווייל עס געפעלט מיר זייער! עס איז אזוי שיין, אין מיין לעבן נישט געזען אזא בעכער! האט זיך דער אברבנאל נישט געוואוסט וואס צו טאן, און האט אויפגעהויבן זיינע הענט מיט תפלה און געזאגט: רבונו של עולם, נעם צו פון מיר דעם כוס אז עס זאל נישט חלילה ארייננפאלן אין די הענט פון א גוי! איז געשען א נס און די כוס איז נעלם געווארן, דער קעניג זוכט און טרעפט עס נישט און אזוי מיט טרויערקייט איז ער אוועק פון הויז פון אברבנאל. דער אברבנאל איז געווען פרייליך אבער ווען עס איז געווארן נענטער צו פסח האט ער געהאט עגמת נפש פון בעכער און דער אויבערשטער האט נישט געוואלט שטערן די שמחת יו"ט פון אברבנאל און צו גרויס וואונדער ווען דער אברבנאל איז אריין געקומען צום סדר פסח ביי נאכט זעט ער די כוס איז צוריק געקומען אויפן טיש! (ספר בית ישראל השלם למוה"ז אדמו"ר ממאטטערסדארף עמ' ר"ט)

קמחא דפסחא איז כולו מצה

איינמאל איז געווען א מחלוקת אין שטאט חוסט וואס וועגן דעם האט מען זיך צוריק געהאלטן פון געבן מעות חטים אויף פסח. ביים שבת הגדול דרשה האט הרב ר' יוסף צבי דושניסקי זצ"ל דער רב פון שטאט, זיך אנגערופן בדרך צחות! פאר פסח מאכט יעדער איינער הכנות פאר יום טוב און מען קויפט זיך איין וואס מען דארף, ווען עס קומט אריין יום טוב זאגט מען "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא כל דכפין ייתי ויכול", און נאכדעם זאגט מען מה נשתנה - שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה, האט ער געזאגט אז דאס איז גוט אויב מען גיט קמחא דפסחא, אבער אויב מען גיט נישט קמחא דפסחא, איז מען נישט מקיים דעם "הא לחמא עניא", איז דאס אינגאנצען חמץ פון איין זייט. דעמאלטס האט יעדער איינער פארגענומען אז מען וועט געבן געלט פאר פסח (ארז בלבנון)

בליל הסדר יכולים לשמוע שדופקים לסליחות

הרה"ק ר' אשר הגדול מסטאלין זיע"א האט געזאגט אז ווער עס איז א בר דעת ווען ער זיצט ביים סדר פון פסח קען ער הערן ווי מען קלאפט שוין אין טיר צו זאגן סליחות, ווען זיין אייניקל הרה"ק ר' אשר מסטאלין האט דאס דערציילט האט ער מסיים געווען אז דאס איז די טעם פאר וואס נאך פסח ליינט מען פרשת אחרי מות וועגן תשובה.

נישט אלעם וואס מען זעט מוז מען אויסרופן

איינמאהל בשעת ר' וועלוול ז"ל -מען האט אים גערופען: "דער לייב מענטש" - וואס איז געווען פון די בני בית פון הילגן בית אהרן פון קארלין זיע"א - איז געזעצן ביים סדר האט ער איינגעדרימלט ביים עסן - פארשטייט זיך אז ער האט משיג געווען הויכע זאכן ביים דרימלען - און דארט איז געזעצן זיינע א ברודער ר' אהרן, האט זיך דער רבי אנגערופן: "נישט אלעם וואס מען זעט מוז מען אויסרופן, מיר ווייסין, און מיר זאגן נישט, שטייט: ומנסתרות נקני.

דער הייליגע חוזה ווערט פרייליך

ביים הייליגן חוזה מלובלין האט זיך א מאל געמאכט אז נאכ'ן זאגן חסל סידור פסח און לשנה הבאה בירושלים, מיט גרויס דביקות און דערהויבענקייט, איז ער געווארן זייער טרויערדיג און דאס האט געשאפט אויך א טרויערקייט ביי די חסידים. און די חסידים האבן נישט געוואוסט ווי אזוי צו פרייליך מאכן דעם רבי'ן איז געווען דארטן א איד מרדכי רקובר וואס פלעגט פרייליך מאכן דער עולם, און ער האט זיך אנגערופן רבי: דו ביזט מעכב די גאולה פרעגט אים דער רבי פארוואס? זאגט מרדכי יעדן מוצאי יום כיפור זאגסטו לשנה הבאה בירושלים און דער אויבערשטער נעמט אן דיין תפלה און דורך דעם שטופט ער אפ משיח ביז א יאר, און בויעט נישט די בית המקדש, אבער ביז א יאר וועט ער יא קומען, יעצט פסח אז דער רבי האט געזאגט לשנה הבאה בירושלים וועט מען ווייטער הערן זיינע תפלות און אפשטופען דאס בויען ביז איבער א יאר, און אזוי וועט איז שטענדיג אנגיין ! און די רבי האט דאס דערהערט און זיך צושמייכלט און געווארן פרייליך, און אזוי זענן די חסידים אויך געווארן פרייליך און די טיש האט זיך ווייטער געפירט מיט א גרויס דערהויבענקייט און א שמחה עילאה.

רבי ר' ברוכ'ל ווערט פרייליך און זאגט צו גן עדן

ביים הייליגן ר' ברוכ'ל ממעזיבוז איז געווען א ענליכע מעשה איז געווען: ווען ער פלעגט קומען צו א מצב פון דביקות און מען האט מורא געהאט

אז ער זאל נישט אריינגיין אין א טרויער האט מען געברענגט דעם באוואוסטע הערשל'ע אוסטראפאלע און האט אים פריילאך געמאכט מיט א גלייך ווערטעל איינמאל ווען דער רבי איז געווארן פריילאך דורך הערש'ל האט זיך דער רבי אנגערופען הערש'ל איך זאג דיר צו אז דו וועסט נישט גיין אין גיהנום און אלע טויערען פון גן עדן וועלן זיין אפן פאר דיר אבער זאלסט וויסן אז דאס איז נישט פון מיין ברכה וואס איך בין אן אייניקל פון הייליגן בעל שם טוב נאר ווייל דו וועסט קומען פאר בית דין של מעלה און די מלאך רע וועט וועלןקומען זאגן שלעכטס אויף דיר וועסטו אלעמאל האבן א גוט ווארט דאס צו אים צו פארענטפערן און דו וועסט ווערן זכאי. ווייל עס וועט זיין מלאך רע יענה אמן. זעהט הערש'ל אז די רבי איז פריילאך געווארן און ער זעט אז ער קען צוריק ענטפערן דער רבי און וועט נישט האבן קיין קפידא אויף אים. און זאגט! רבי: איך האב נישט מורא פון שלעכטע מלאכים ווייל איך קען זיי טאקע ענטפערן מיט א גלייך ווערטעל אבער וואס וועל איך א עצה געבן צו די מלאכים וואס קענען נישט הערן און זענען טויב פאר זיי האב איך מורא! זאגט אים די ר' רבי ברוך: הערש'ל! האסט מיר מנצח געווען. איך זאג דיר צו אז אין זכות פון מיר משמח זיין וועסטו נישט גיין אין גיהנום און די טויערן פון גן עדן וועלן זיין אפען פאר דיר.

מען דארף זיין בשמחה יו"ט מדאורייתא

איינע פון די חסידים פון הרה"ק ר' יצחק מנישכיז זצוק"ל איז געקומען קיין נישכיז און ערב פסח פארן גיין באקן די מצות זעט דער רבי ווי זיין חסיד איז טרויעריג, פרעגט אים ר' יצחק פארוואס איז ער טרויעריג? האט דער חסיד געענטפערט: ער האט געארבעט זייער שווער אויף צו היטן זיין מעל פון חמץ כדי ער זאל דאס נוצן פאר זיין ערב פסח מצות און די מעל איז געווארן חמץ'דיג און יעצט וועט ער נישט האבן קיין מעל פאר מצות שמורה און מוזן נעמען נאר פשוטה מצות! האט אים דער רבי מחזק געווען און געזאגט מצה שמורה איז נאר א דרבנן, אבער ושמחת בחגיך איז א דאורייתא, בעסער עסן מצה פשוטה מיט שמחה און אזוי מקיים זיין די מצוה דאורייתא פון שמחת החג.

דער צדיק האט געפריידט מיטן שיינע קיה אין פסח

הרה"ק ר' משה ליב מסאסוב זצוק"ל איז געווען א ארימאן און זייער געוואלט האבן מהודרדיגע מעל פאר זיינע מצות, און האט אפגעשפארט א פרוטה און א פרוטה כדי צו קויפן די טייערע מעל, איין יאר פאר פסח גייט ר' משה לייב מיט א שמחה צו קויפן זיין מעל ווען אינמיטן וועג זעט ער א איד וואס וויינט זייער שטארק, פרעגט אים ר' משה ליב פארוואס וויינט ער? האט ער געזאגט אז זיין גאנצע פרנסה איז פון זיין קיה און היינט איז דאס געשטארבן און מיין ווייב און קינדער וועלן נישט האבן פון וואס צו קויפן עסן! האט ר' משה לייב אים געגעבן זיין געלט וואס ער האט אפגעשפארט און איבערגעלאזט געגוג אויף צו קויפן פשוטע מעל! און אנגערופן זאלן זיך אנדערע פרייען מיט זייערע שמורה מצה און איך וועל זיך פרייען מיט מיין שיינע קיה זיע"א

די עניוות פון נודע ביהודה

דער הייליגער גאון ר' יחזקאל לאנדא זצ"ל האט זיך געפירט אז נאך שפוך חמתך האט ער ארוים פון שטוב און געגאנגען כאילו ער באגלייט איינעם. איין מאל האט אים א תלמיד געזאגט בתמימות אז דער גאון האט גילוי אליהו ווייל ער באגלייט אליהו נאך שפוך חמתך! ווען דער גאון האט דאס געהערט האט ער מיט עניוות געזאגט ער באגלייט ווייל ער האט אמונה אין דברי חז"ל אז אליהו הנביא קומט דעמאלטס צום סדר און טרינקט פון בעכער, און נישט א ראיה אז ער זעט אים.

די נשמה איז געקומען זוכן א תיקון נאך קריאת המגילה

דער סיפור איז א סגולה צו דערציילן פסח נאכן צווייטן סדר: עס האט זיך געמאכט אין די צווייטע נאכט פסח האט א יונגערמאן אפגעראכטן זיין סדר און דערציילט סיפורי יציאת מצרים פאר די משפחה און נאכדעם געזאגט שיר השירים מיט גלאסנקייט, עס איז שוין שפעט און נארמאל וואלט דער יונגערמאן שוין געווען שטארק מִיד און וואלט שוין איינגעשלאפן אבער יענע נאכט האט ער זיך נישט געפילט מִיד און דעריבער איז ער זיך נישט געגאנגען לייגן, אבער וואס טוט מען יעצט? איז אים איינגעפאלן אז די סעודה פון אסתר המלכה איז דאך געווען דעם צווייטן טאג פסח ממילא איז דאך יעצט אין די צייט דא הארות פון דעם נס פון פורים איז ער געגאנגען נעמען א מגילת אסתר און נעמט דאס ליינען מיט א זיסקייט און ער האט א מורא'דיגן געשמאק און ליינט די מגילה און יעצט שפירט ער א מידקייט.

ער ווארט ביז ער וועט ענדיגן די מגילה און גיין זיך לייגן ווען א נשמה שטייט פאר אים און זאגט זי איז געקומען פון עולם העליון און זי דארף א תיקון! פרעגט איר דער יונגערמאן וואס פאר א שייכות האסטו מיט מיר אז דו קומסט פונקט יעצט? און בכלל וואס האסטו געזינדיגט אז דו דארפסט א תיקון? האט די נשמה געענטפערט אז זי איז שוין דורך אלעם וואס מען האט אויף איר גוזר געווען אין בי"ד של מעלה, אבער עס זענען דא נשמות וואס פונדעסטוועגן לאזט מען זיי נישט אריין אין גן עדן נאר מיט א באזונדערן זכות. איז וואס טוהען די אלע נשמות? זיי ווארטן אויף פורים וואס דעמאלטס איז דער טויער פון גן עדן אפען און די נשמות לאזט מען אריין.

יעצט עס זענען דא טויזנטער אזעלכע נשמות וואס ווארטן אריינגיין אין גן עדן, דעריבער שוין עטליכע חדשים פאר פורים שטייען ביים טויער פון גן עדן און ווארטן אויף פורים ווען די טויערן ווערן אפען כדי צו אריינגיין, און ווייל עס זענען דא אסאך לאזט מען אריין די וואס זענען געווען ערשט. און די וואס זענען נישט אריין דעם יאר מוזן זיי ווארטן אויף די קומענדיגן יאר און ווארטן אויף זייער רייע. און דאס קען געדויערן יארן צו ווארטן. דעם יאר פורים האב איך געהאפט אז מיין צייט איז שוין געקומען אריינצוגיין אבער ווען מיין צייט איז אנגעקומען האט זיך פונקט פארמאכט דער טויער פון גן עדן און דער ממונה האט מיר בארוהיגט אז דעם קומענדיגן יאר וועל איך שוין קענען אריינגיין פורים אין גן עדן.

זאגט די נשמה אז די יסורין זענען גרוים פאר איר האט זי מחליט געווען זי בלייבט ביים טויער ביז דעם קומענדיגן פורים און זיין די ערשטע ווען דער טויער וועט זיך עפענען. און אזוי ווי איך האב געהערט דיין ליינען די מגילה היינט באנאכט האב איך געקלאפט אויפן טויער אז מען זאל מיר אריינלאזן ווייל מען ליינט שוין די מגילה, ווען דער שומר האט געעפענט דעם טויער און געזאגט אז עס אמת אז מען האט געליינט די מגילה אבער עס איז נאך נישט פורים. האט די נשמה נישט געוואלט אנעמען די טענה פון דעם שומר און עס האט זיך געטומלט אין הימל ביז אונזער מחלוקת איז אנגעקומען צום בי"ד של מעלה. א מלאך האט אונז גערופן צום בי"ד, דער שומר האט געזאגט אז נאר פורים עפענט ער די טויערן און נאכדעם האב איך געזאגט אז אַזַא מגילה ליינען קען אריינלאזן א נשמה אפילו עס איז נאך נישט פורים!

דער בי"ד של מעלה האבן דַן געווען אין דעם ענין און האבן געזאגט אז דער שומר איז באמת גערעכט, ווייל עס איז פארט נישט פורים, אבער אויב איך וועל אראפגיין צו דער איד וואס האט געליינט די מגילה און ער וועט פסק'נען אז איך זאל אריינגיין אין גן עדן וועט מען מיר אריינלאזן! דאס האט די נשמה דערציילט פארן יונגערמאן, וואס האט רחמנות געהאט אויף די נשמה און געפסקענט אז זי זאל גיין אין גן עדן, און זי איז טאקע אריין. [יעצט פארשטייט מען פארוואס דער יונגערמאן האט נישט געקענט איינשלאפן כדי די צובראכענע נשמה זאל באקומען איר תיקון.] דער הייליגער חקל יצחק ספינקא פלעגט דערציילן די מעשה פסח באנאכט און די זקני חסידים האבן געזאגט אז דער יונגערמאן איז געווען דער אמרי יוסף.

אין ספר ליקוטים יקרים ווערט געברענגט די זעלבע מעשה מיט א נשמה וואס האט געמיינט אז עס איז שוין פורים און איז געקומען צום צדיק דעם הייליגן צדיק ר' נחום מטשערנאביל דער מאור עינים זיע"א. נאר דארטן שטייט אז די מעשה איז נישט געווען פסח באנאכט נאר א פשוטע נאכט וואס דער צדיק האט נישט געקענט איינשלאפן האט ער דערמאנט דער משנה אין אבות (פ"ג מ"ד) רַבִּי חֲנִינָא בֶּן חֲכִינַאי אוֹמֵר, הַנֵּעוֹר בַּלַּיְלָה וְהַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ יְחִידִי וְהַמְפַנֶּה לִבּוֹ לְבַטָּלָה, הֲרֵי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ. אז מען איז אויף באנאכט און מען לערנט נישט איז ח"ו חייב... איז דער צדיק געגאנגען צום ספרים שאפע און פונקט האט ער אנגעטראפן א גמ' מגילה און געלערנט געשמאק ווען ער זעהט א נשמה פון עולם העליון, וואס האט דערציילט אז ווען זי האט געהערט דעם צדיק לערנען מס' מגילה האט זי געמיינט אז עס איז פורים און דער צדיק האט איר געגעבן גערעכט אריינצוגיין אין גן עדן זיע"א

מסירות נפש אויפן כוס של אליהו האבן זיי געזען אליהו

דער הייליגער ריזינער זצוק"ל האט דערציילט: אין א שטאט האט געוואוינט א גביר וואס האט געטיילט אסאך צדקה און האט מחבב געווען מצוות, איין זאך פון זיין טייערע אוצר איז געווען א גאלגנע כוס של אליהו מיט דימאנטן און נאך טייערע שטיינער און יעדע יאר פאר פסח האט מען דאס ארויס גענומען און געפוצט ביז עס האט געשפיגלט און דאס האט געגעבן א רייכקייט צום סדר יעדע יאר, לא עלינו איז דער איד געווארן א יורד און אלעם פארלוירן, און האט אלעם געמוזט פארקויפן אבער דער כוס של אליהו איז נישטא וואס צו טראכטן צו פארקויפן!

אזוי האט זיך געצויגן עטליכע יאר וואס מען האט נאך געקענט עפעס איינקויפן פאר יו"ט און דער כוס איז געלעגן אויפן סדר טיש מיטן פולן גלאנץ און דאס גיט זיי חיזוק. אבער איין יאר איז שוין געווען גאר ענג אז זיי האבן גארנישט געהאט אויף איינצוקויפן פאר פסח און דער מאן טראכט אז יו"ט איז א דאורייתא צו עסן מצה און די אנדערע מצוות, ממילא איז געקומען די צייט צו פארקויפן דער כוס של אליהו און מקיים זיין די מצוות היום, אבער ווען ער האט דערציילט זיין ווייב אז ער וויל פארקויפן דער בעכער, האט זי געזאגט: בשום פנים ואופן וועט מען נישט פארקויפן אזאך וואס באלאנגט צו אליהו הנביא! און איי וואס וועט זיין מיט עסן, וועלן מיר זיך נעמען מתפלל זיין אז דער אויבערשטער זאל אונז שיקן עסן אויף יו"ט, אבער פארקויפן, איז נישטא קיין טראכט פון דעם!

דער מאן פארשטייט זיין ווייב און זאגט ער וועט שטארק מתפלל זיין, עס איז שוין אנגעקומען ערב פסח און קיין עסן איז נישטא, און דער איד גייט זיך אנגרייטן פאר יו"ט און גייט אין שול פרי און איז מתפלל. און נאכן דאווענען איז ער פול מיט בטחון אז דער אויבערשטער האט אים געהאלפן און גייט אהיים פרייליך און ווען ער קומט אריין אין שטוב און עס איז ליכטיג און דער טיש איז אנגעגרייט מיט מצות און וויין וכל טוב, און אין קאך איז דא פיש און פלייש! פרעגט דער מאן פון וואנעט האט זי געשאפט די אלע עסן? האט זי געענטפערט אז באלד ווי דו ביזט אוועק אין שול איז אריינגעקומען א אורח מיט א שיינעם הדרת פנים, און זאגט ער וויל דא זיין אויף יו"ט און ער האט מיטגעברענגט אלע עסן מיט א ברייטקייט, און גייט אין זיין וואגן און ברענגט אריין אלעם אויף יו"ט.

דער אורח האט צו געזאגט ער וועט נאך צוריקומען שפעטער באנאכט און מען זאל נישט ווארטן אויף אים, אבער ביי שפוך חמתך זאל מען יא ווארטן אויף אים! די פאר פאלק האבן געפראוועט דעם סדר מיט שבח והודאה און א העכערן שמחה. און ווען מען האט געהאלטן ביי שפוך חמתך האט מען אנגעפילט דעם כוס של אליהו און ווען מען עפענט די טיר שטייט דארטן דער אורח און קומט אריין אין שטוב.

יעצט האבן זיי פארשטאנען אז דער אורח איז גאר אליהו הנביא אליין און נאכן טרינקען פון זיין כוס האט אליהו הנביא זיי געזאגט: אז אין זכות פון זייער מסירת נפש וואס זיי האבן געהונגערט און נישט פארקויפט דעם גאלדענעם כוס, האט מען מיר געשיקט צוריק אריין ברענגען די ברכה ביי אייך אין שטוב, און ער גיט זיי א ברכה אז פון יעצט אן, זאל זיי קיינמאל נישט פעלן קיין געלט, און אליהו הנביא איז פארשוואונדן געווארן! און דער איד איז געווארן א גרעסערער עושר ווי פריערט. האט דער הייליגע צדיק פון רוזין זיע"א אויס געפירט: דער מאן וואס האט געטראכט צו פארקויפן דעם כוס, האט נאר זוכה געווען זיך צו טרעפן מיט אליהו הנביא נאר איין מאל, אבער זיין ווייב וואס האט נישט געלאזט פארקויפן דעם כוס, זי האט זוכה געווען צו זען אליהו צוויי מאל, ביים ברענגען די עסן, און ביי שפוך חמתך על הגוים, ווען ער האט געטרונקען פון זיין כוס.

אליהו הנביא האט אויסגעטרונקען די גאנצע כוס

איינער פון די חסידים פון הרה"ק ר' אהרן הגדול פון קארלין איז געקומען מיט אסאך שוועריקייטן און איז אנגעקומען קיין קארלין צו זיין ביים רבין אויפן סדר און פראווען דעם יו"ט פסח מיטן רבין, דער יונגערמאן ווארט צו גיין נעמען שלום פון רבין, וואס נעמט ביי אים שלום, אבער ווען ער גייט ארויס פון רבין, רופט אים צוריק דער גבאי און דער רבי זאגט אים פאר אהיים אין שטוב און מאך דארטן דיין סדר, רופט זיך אן דער חסיד אז עס איז אים אנגעקומען מיט אזויפיל שוועריקייטן צו קומען, און יעצט שיקט אים אהיים דער רבין! און ער בעט זיך ביים רבין ער זאל אים חאטש לאזן זיין ביים סדר און ער וועט אהיימפארן גלייך מוצאי יו"ט, אבער דער רבי הערט אים נישט און זאגט אים שטרענגערהייט: פאר שוין צוריק אהיים, און פראווע דער סדר ביי דיר אינדערהיים!

דער חסיד האט געהאט אמונה און זיך געזעגנט פון רבין מיט ווארעמע ברכות און פארט אהיים מיטן פולן שמחה אז ער פאלגט דעם צדיק. ער ווייסט אז דער רבי מיינט נאר זיין טובה. זיין ווייב האט זיך געוואונדערט ווען זי זעט אז איר מאן איז אהיים געקומען און נאך געהערט אז דער רבי האט אים אהיים געשיקט, האט זי געמיינט ווער ווייסט וואס וועט זיין? אבער ער האט איר בארוהיגט אז דער רבי מיינט אונזער טובה און עס וועט נאר זיין גוט!

די ווייב גרייט זיך אן דעם סדר טיש און נאך מעריב נעמט ער זיך פראווען א דערהויבערנע סדר. זיין קאפ און הארץ געפינען זיך ביים רבין און ער איז פול מיט חיות. דער חסיד זאגט די הגדה אזוי ווי ער האט

געזען ביים רבין און איז מקיים די מצוות היום מיט אכילת מצה, מרור, און שולחן עורך. נאכן בענטשן פילט ער אן די כוס של אליהו און ער גייט ארויס און עפענט די טיר פארן זאגן שפוך חמתך. אבער עס האט געווארט א באנדע גזלנים אינדרויסן און ווען ער עפענט די טיר זענען אריין געלאפן די גזלנים און גענומען זוכן אלע ווינקלען און אריין געלייגט אין א זאק זיין פארמעגן פון געלט און צירונג פון זיין ווייב!

נאכדעם האבן זיי צוגעבונדן דעם חסיד און די ווייב און קינדער און געזאגט אז זיי זאלן זיך גרייטן ווייל מען גייט זיי יעצט הרגענען רח"ל! אבער ווען זיי האבן געענדיגט צובינדן דעם לעצטער, איז פלוצלינג אריין געקומען א געזונטער בעל עגלה מיט א אייזערנער בייטש און שרייט אויף די גזלנים: וואס טוט איר דא? און מען האט זיך גענומען שלאגן מיט אים, אבער ער איז געווען אסאך שטערקער פון די גזלנים, און האט זיי געשלאגן ביז זיי האבן שוין נישט געוואוסט פון זיך, און דער בעל עגלה האט אפגעבונדען דעם חסיד, און די גאנצע משפחה און האט נאכדעם גוט צוגעבונדען די רוצחים, און זיי אלע אריינגעלייגט אין זיין וואגן!

דער בעל עגלה איז צוריק אריין אין שטוב און גענומען דער כוס של אליהו און דאס אויסגעטרונקען ביז עס איז נישט געבליבן קיין טראפ וויין, און דער בעל עגלה זאגט זיי גוט יו"ט און פארט אוועק! דער חסיד מיט זיין ווייב האבן געדארפט אביסל צייט ביז זיי האבן געקענט קומען צו זיך, אבער נאכן דאנקען דער רבש"ע פארן גרויסן נס, האט ער ממשיך געווען דעם סדר מיט חיות און א געשמאק. און גאנץ פסח האט ער געדאנקט דעם רבש"ע פארן נס.

נאך פסח איז ער געפארן קיין קארלין צום רבין און ביים געבן שלום, רופט זיך אן ר' אהרן הגדול: וואס זאגסטו צו דעם? ביי דיר האט ער אויסגעטרונקען דעם גאנצן כוס און ביי מיר האט ער נאר פארזוכט די וויין! דער חסיד האט שוין פארשטאנען אז דער רבי האט דאס אלעס געזען פאראויס, און אים אהיים געשיקט, און דער בעל עגלה איז געווען אליהו הנביא אליין! און זיך געפריידט אז ער האט זוכה געווען צו זען אליהו הנביא און אז אליהו האט טאקע אויסגעטרונקען דעם כוס של אליהו הנביא זכור לטוב! זיע"א

סדר ימי פסח אין קארלין ביי הרה"צ ר' אברהם אלימלך זצוק"ל

בשנת תרצ"ב בחוה"מ פסח, י"ט ניסן, דער טאג פון הילולא פון הרה"ק ר' אהרן הגדול זצוק"ל איז דער רבי הרה"ק ר' אברהם אלימלך פון קארלין בן מרן אור ישראל מסטאלין זצוק"ל ארויף צום ציון פון גרויסן ר' אהרן זיע"א אבער ער איז נישט אריין אין בית החיים נאר איז געשטאנען אינדרויסן, ווייל עס איז געווען חול המועד און אין ס' שער הגלגולים פון ר' חיים וויטאל שטייט אז דער אריז"ל האט אים געשיקט גיין אויף קברי צדיקים אין חול המועד און מתפלל זיין אבער ער האט נישט משתתח געווען אויף די קברים. (קובץ בית אהרן וישראל ס"ט)

דער הייליגער קארלינער הרה"ק ר' אברהם אלימלך האט געהאט ביים סדר עטליכע מאל חסידים פון ארץ ישראל וואס האבן געשריבן זייער הרגשים און סדר הפסח פון רב"ן פון קארלין. די הכנות צום פסח איז געווען זייער הייליג ביים רבין און האט געשיקט יעדן יאר פאר זיינע חסידים קיין א"י א בריוו פון חיזוק לימי הפסח. די חסידים אין א"י האבן אריינגעהארעוועט אין די בריוו'ן מיט א שטארקע חיבה און אפלערנען יעדן ווארט פון בריוו. דער הייליגע בית אהרן האט אויך געשיקט בריוו'ן צום אנ"ש פאר פסח און אסאך פון זיי זענען געדרוקט אין ספר הק' בית אהרן. אמאליגע חסידים ווען מען האט זיי געפרעגט וואו האט מען מיטן הכנות צו פסח האט מען גענטפערט גמ' פסחים, דארט, אין של"ה הק', דארט, און ביי דעם און דעם בריוו פון הייליגן בית אהרן.

פארן סדר האט דער רבי געפלאמט מיט קדושה און ליכטיגקייט ווען ער האט אנגעטאן די קיטל פון הייליגן ר' אשר דער גרויסער סטאלינער זצוק"ל, ביים סדר האט ער אליין מסדר געווען די מצות און די קערה און אנגעגאסן די וויין. די קינדער האבן געפרעגט די פיר קשיות, נאך דעם געזאגט די הגדה, און נאך דער צווייטער כוס איז דער רבי אריין געגאנגען אין זיין חדר. און ווען דער עולם האט געענדיגט מיטן מוציא מצה איז ער ארויס געקומען און געמאכט דעם מוציא מצה מיטן כורך און אזוי געפירט ווייטער דעם סדר. פאר שפוך חמתך איז ער געגאנגען מיט די חסידים עפענען די טיר פאר אליהו הנביא.

ביים ערשטן סדר איז געווען נאר די משפחה און די אורחים פון ארץ ישראל, אבער ביים צווייטן סדר איז שוין געווען א גרויסער עולם פון די חסידים פון קארלין און פון חסידים וואס זענען געווען פון די שטעט ארום קארלין, דער רבי האט זיך אפגעגעבן מיט די אורחים און אלעמען אינזינען געהאט. נאכן סדר האט מען געציילט ספירת העומר ארום 1:30 כמנהג קארלין און נאך דעם איז געווען א געשמאקע טאנץ ביז ארום 2:30 און נאכדעם האט דער רבי געזאגט שיר השירים קאפ' ד'.

סדר הפסח ביים סטאלינער רבי פון דיטרויט

הרה"ק ר' יעקב חיים פערלאוו בן מרן אור ישראל מסטאלין זצוק"ל איז געווען דער סטאלינער רבי אין אמעריקא פון תרפ"ג ביז ו' אייר תש"ו. ער ליגט אין דיטרויט. זיין חסד און זיסקייט איז געווען א זעלטנקייט:

הרה"ח ר' שלום העבט נ"י האט געוואוינט אין וויליאמסבורג האט דערציילט אז פסח ביינאכט האט דער רבי פון דיטרויט געדאווענט מעריב פארן עמוד און דער הלל האט דער רבי געזאגט מיט אזא זיסקייט אז די עולם איז צוגאנגען פון נעימות, און ער געדענקט אז ווען דער רבי האט אויסגעלאזט: מושיבי עקרת הבית, וואס דאס בעט מען פאר די גאולה אזוי ווי רש"י טייטש (תהלים קי"ג ט') עקרת הבית: ציון שהיא כעקרה יושבנה. האט זיך דער רבי צו וויינט פאר א פאר מינוט. און נאך מעריב פלעגט דער רבי אריינעמען די עולם אין סוכה און געטיילט מצת מצוה פארן עולם און פאר זיי האט דער רבי אויך געטיילט חרוסת. אגב ר' שלום פלעגט קומען צום סדר ביים רבין מיט זיין טאטן ז"ל און האט מפליא די ליכטיגקייט פון רבין ביים סדר. דער רבי האט פאר זיי אנגעגרייט א קליין רונדע טישל זיי זאלן דארטן זיצן ווען זיי זענען געקומען נאך זייער סדר. אויך פלעגן קומען אסאך בנן של קדושים מיט פראווען נאך זייער סדר און ר' שלום זאגט אז דער סדר האט זיך געצויגן ביז שפעט אין די נאכט מיט שיינע ניגונים.

די הכנסת אורחים פון די דיטרויטער איז באוואוסט, און כמעט אלע בחורים פון ישיבה תורה ודעת האבן דארטן געגעסן אלע שבת און פסח איז נישט געווען אנדערש, און אלע ארחי פרחי פלעגן אויך קומען, און אויך זענען מחללי שבתות געקומען צו פארן עסן ביים סדר און ווען מען האט מעורר געווען דער רבין דאס, האט ער געזאגט אזוי עסן זיי כאטש מצה און כשר'ס. נאכן סדר פון די געסט האט דער רבי גענומען פירן זיין סדר זיע"א.

סגולות ליל הסדר

א רמז. די ווארט "מצה" איז די ר"ת מכל צרה הצילנו. מצה ראטעוועט פון אלע צרות. שטייט אין הייליגע ספרים אז מען זאל לאזן העגנג אין שטוב א גאנץ יאר א שטיקל פון די אפיקומן אלץ א שמירה.

ב] די מקובלים זאגן אויך: אז נאך דעם וואס מען ענדיגט דעם ברכה גאל ישראל, קען מען בעטן וואס מען דארף און דער אויבערשטער וועט אן נעמען די תפלות.

ג] נאך א סגולה איז דא: אויב איינער דארף א ישועה זאל ער זאגן גאנץ שיר השירים נאכ'ן סדר, און בעט'ן נאר איין בקשה, און דער אויבערשטער וועט זיכער דערפילן זיין בקשה.

ד] ווען מען זאגט די ווארט פסח ביים סדר זאל מען אינזינען האבן, פ=פרנסה טובה, ס= סעייתא דשמיא, ח= חיים טובים ארוכים (שמעתי מהרב מיכאל נימני ז"ל בשם הרב המקובל ר' מאיר מאזוז שליט"א)

ה] די מצה פון פסח איז געווען אייביג א שמירה און א סגולה און מען פירט זיך אויפצוהעגנען די מצה אין שטוב אגאנץ יאר.

ו] אפיקומן איז בגימט' "רפא" דאס מיינט אז די אפיקומן איז ממשיך רפואה פאר ווער עס דארף א רפואה. (מאור ושמש)

ז] שטייט אין די גמ' (ברכות כ"ו ע"ב) אברהם תיקן שחרית, א רמז צו די ארבעה בנים אין די הגדה. ש-ח-ר-י-ת איז די ר"ת פון חכם, רשע, תם, שאינו יודע לשאול.

ח] עס איז באוואוסט די סיפור אז ביי ונצעק אין די הגדה זאל מען שרייען בכל כח, און מתפלל זיין און מען וועט געהאלפן ווערן.

ט] ביי א גרויסער טייל פון די ספרדים עסן נישט די זרוע, און אנדערע פלעגן דאס אויפהענגען אלץ א שמירה.

י] ביי די ברכה אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ: זאגט די הייליגער אפטא רב זיע"א אז ווען א איד זאגט די ברכה אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ וְגָאַל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם קען מען פוילען אז מען זאל זיך אויסלייזן פון אלעס וואס דארף קומען אויף די מענשט און עס זאל זיין אך טוב.

דער הייליגער בית אהרן מקארלין שרייבט אז היינטיגע צייטן קענען מיר פשוטע מענטשן דערגרייכן אין הארות און השגת פון סדר אזוי ווי די צדיקים פון אמאל, פארוואס הייסט דאס סדר ווייל די נאכט איז א סדר אויף א גאנץ יאר, ווי אזוי מען פירט זיך ליל הסדר אזוי וועט זיך פירן א גאנץ יאר. דעריבער איז די הכנה צום פסח זייער וויכטיג. אין בית אהרן איז דא אסאך בריוו וואס די רבי'ס האבן געשיקט צו די חסידים אויף פסח, און מיין עלטער פעטער הרה"ח ר' ניסן פילטשיק זצ"ל פלעגט דערציילן ווי אלטע חסידים האבן געהארעוועט אין די בריוו פאר א הכנה צום פסח, און אז מען האט געפרעגט א חסיד "וואו האלטסטו מיטן פסח"? האט ער בפשטות געענטפערט אין דעם און דעם בריוו אין ספר זיע"א. אויך טייטשט ער וכאן הבן שואל, דא מען קען אלעס אויס פויעלן ביים סדר, מיר ווינטשן אלע א כשר'ן און פרייליכן פסח, און כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות מיט רפואות פאר אלע חולי עם ישראל מיט ביאת גואל צדק בב"א, בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל ר"ה יא

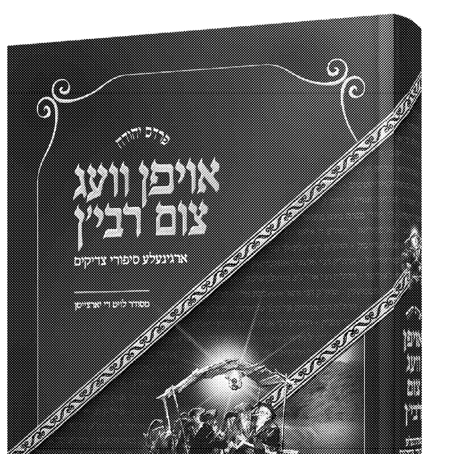

בשורה טובה,
די בארימטע מעשיות
פון אונזער גליון פרדס יהודה
אהער געשטעלט אין א ספר
דורך מיין איינקל
ר' יעקב לעבאוויטש נ"י
לויט די יארצייטן, צו באקומען
אין אלע ספרים געשעפטן
אדער רופן
1-845-625-2973

ספר קן מפורשת עם נחלת צבי דפוס ראשון הנודע לסגולה למלא כל הבקשות, א שיינע בריוו פון הגאון ר' חיים עוזר צוזאמען מיט זיין ברודער הגאון ר' אברהם צבי, סעט מחזורים זיטאמיר אשכנז, שו"ת מים חיים געדרוקט אין זיטאמיר, ספר דברי יהושע מאניסטריטש דפוס ראשון בארדיטשוב, 40 גמרות פון זיטאמיר $5000, מס' עירובין פון סלאוויטא ר' משה שפירא. מכתב הרה"ק מהוסיאטין, תיקון ליל שבועות דפוס סלאוויטא, מדרש רבה דפוס זיטאמיר, קוויטל שכתב החזון איש על אחורי מכתב שנשלחו לו, סידור דרך החיים זיטאמיר מצב יפה, בריוו פון דעת סופר און זון וועגן בויען זיין ישיבה אין ירושלים, א שיינע בריוו פון הגאון מטשעבין וועגן זיין חשובע ישיבה, סעט זוהר בינוני דפוס זיטאמיר, שו"ע אורח חיים ג"ח דפוס זיטאמיר מצב מפואר, ספר וואס האט באלאנגט צו הר' אברהם פאם,

א רשימה פון אונזער ספרים און בריוו צו באקומען מיר פארקויפן זילבערנע מטבעות פאר מחצית השקל און פדיון הבן און פאר פדיון נפש דער גליון איז מוקדש לעי"נ מיין מאמע מרת סאשע מאטיל בת אברהם יעקב ווטא ע"ה ו' ניסן תשס"ה תנצב"ה און לעי"נ מיין פלימעניק הבה"ה יוחנן ע"ה בן יחזקאל בנימין רובי נ"י - - י' סיון תשע"ט טוב שם טוב משמן טוב! אויך זאל דער גליון זיין א זכות פאר אלע מיינע ידידים וואס זענען ל"ע קראנק געווארן, זאלן זיי האבן א גאנצע רפואה במהרה אמן